

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

magisterské kombinované studium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Martina Kramarčíková

Vliv výchovy a vzdělávání na profesní rozvoj

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Josef Mrhač, CSc.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Martina Kramarčíková

The influence of education on career development

Prague 2012

**The Diploma Thesis Work Supervisor: Doc. PhDr. Josef
Mrhač, CSc.**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Bc. Martina Kramarčíková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu diplomové práce Doc. PhDr. Josefu Mrhačovi, CSc. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá vlivem výchovy a vzdělávání na profesní vývoj, tedy výchovou a vzděláváním, podílem oblastí výchovy na profesním rozvoji dětí a mládeže, vlivy na vzdělání a výchovu dětí, cílem a obsahem výchovy a vzdělávání na přípravě pro profesi, pojetím této oblasti v druhé polovině 20. století, současnou profesní orientací. Teoretické poznatky jsou využity v průzkumové části přípravy pro volbu profese. Jako průzkumová metoda je využit dotazník.

Klíčové pojmy

Ochranná výchova, rodina, spolupráce rodiny a školy, škola, úřad práce, ústavní výchova, výchova, výchovný poradce, vzdělávání, vzdělání.

Annotation

This thesis deals with the influence of education on career development, education and training, share areas of professional development training for children and youth, influences on the education of children, the aim and content of education and training in preparation for the profession, the concept of this area second half of the 20th century, contemporary professional orientation. Theoretical knowledge is used in the preparation for the examiner's choice of profession. As an exploratory method is used questionnaire.

Key words

Education, educational consultant, family, family and school collaboration, institutional care, office work, protective parenting, school.

OBSAH

ÚVOD	9
1. VLIV VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ NA PROFESNÍ VÝVOJ	10
1.1 Výchova a vzdělávání.....	10
1.2 Podíl oblastí výchovy na profesním rozvoji dětí a mládeže	12
1.3 Vlivy na vzdělání a výchovu dětí	22
1.3.1 Dosažené vzdělání rodičů a jeho vliv	22
1.3.2 Socioekonomická úroveň rodičů a její vliv	24
1.3.3 Rodinné uspořádání a jeho vliv	25
1.3.4 Krizové situace v rodině a jejich vliv	26
1.4 Cíle a obsah vzdělávání a výchovy na přípravě pro profesi	27
1.4.1 Pojetí této oblasti ve druhé polovině 20. století.....	27
1.4.2 Současná profesní orientace.....	29
1.4.3 Klíčové problémy profesní orientace.....	30
1.4.4 Významné instituce pro volbu budoucí profese	31
1.4.5 Základní škola a volba budoucí profese	32
1.4.6 Pedagogická diagnostika v oblasti volby povolání	33
1.4.7 Kariérové poradenství	34
1.4.8 Role a význam výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa, školního pedagoga	35
1.4.9 Spolupráce školy v této oblasti s rodiči	38
1.4.10 Pedagogicko – psychologická poradna, speciální pedagogické centrum	39
1.4.11 Spolupráce s úřadem práce	40
2. PŘÍPRAVA PRO VOLBU PROFESE	43
2.1 Cíl průzkumu	43
2.2 Použitá metoda.....	43
2.3 Stanovení hypotéz.....	44
2.4 Popis škol a respondentů.....	44
2.5 Rozbor výsledků a hodnocení.....	45
2.6 Hodnocení hypotéz	69
ZÁVĚR	71
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ	74

SEZNAM POUŽITÉ ZAHRANIČNÍ LITERATURY A PRAMENŮ	77
SEZNAM GRAFŮ	78
SEZNAM PŘÍLOH.....	80

ÚVOD

V současné době došlo ke zhoršení vývoje na trhu práce. Nezaměstnanost sice nevzrůstá, ale ubývá volných pracovních míst. Na absolventy středních škol a učebních oborů je tak stále vyvíjen větší tlak a jejich uplatnění na trhu práce je komplikované. Budoucí zaměstnavatelé vyžadují znalost cizího jazyka, schopnost práce s počítačem, komunikativnost, zodpovědnost, samostatnost, ale i schopnost týmové spolupráce, flexibilitu, ochotu učit se a rozvíjet, zodpovědnost i organizační schopnosti. Z těchto důvodů je velmi důležitá správná volba budoucí profese.

Mezi základní činitele podílející se na profesním rozvoji dětí a mládeže patří zejména rodina a škola. Rodina je důležitá především poskytováním sociální podpory, intimity a vytváří prostředí pro socializaci jedince. Především v ní se utváří osobnost dítěte a dítě v ní získává budoucí pracovní návyky. Má velký vliv na výchovu, ale i na vzdělání a tím i na profesní rozvoj každého jedince. Na vzdělání a výchovu dětí má vliv i dosažené vzdělání rodičů, socioekonomická úroveň rodiny, rodinné uspořádání a krizové situace v rodině. Obrazem celé společnosti je kulturní a životní úroveň rodiny, její problémy či nefunkčnost a také možnosti profesního a osobního růstu členů rodiny.

Škola systematicky zprostředkovává vědomosti a dovednosti, přispívá k celkovému rozvoji jedince, formuje ho. Navazuje na rodinnou výchovu. V žádném případě ji není schopna nahradit. Ve škole jsou to především třídní učitelé, kteří podporují pozitivně individuální rozvoj. Spolupracují při tom nejenom s rodiči, ale i ostatními vyučujícími, výchovným poradcem a metodikem prevence sociálně patologických jevů.

Dalšími činiteli podílejícími se na profesním rozvoji dětí a mládeže jsou instituce ústavní a ochranné výchovy. Jejich úkolem je zajišťovat nezletilým osobám zdravý vývoj, řádnou výchovu a vzdělání.

Velmi významné místo v systému výchovy a vzdělání zauímají také střediska pro volný čas a neziskové organizace.

Cílem mé práce je pomocí dotazníků získat informace o tom, jak je ovlivňován profesní rozvoj výchovou a vzděláváním, má přispět k uvědomění si základních skutečností týkajících se školy, rodiny, vzdělání a výchovy.

1. VLIV VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ NA PROFESNÍ VÝVOJ

1.1 Výchova a vzdělávání

Proces výchovy je integrace vzdělávání a to především nespécifického, osobnostně-sociálního rozvoje a také specifického profesně nebo předmětově orientovaného rozvoje. Je obtížné oddělit specifický a nespécifický rozvoj, protože instituce (školy) a její aktéři (učitelé a prostředky) i cíle jsou propojeny.

Dosahování funkční návaznosti a vzájemně se podporujícího vzdělávacího a sociálně-osobnostního rozvoje je stále obtížnější, protože společnost je zaměřena na výkon, úspěch, konzum. Podceňuje se rozvoj osobních a charakterových kvalit a více se upřednostňuje role vzdělávání jako vysoce výnosné investice.

V rodinách, školách a v masmédiích jsou málo rozvíjeny lidské vlastnosti, jako je úcta k sobě samému, k ostatním lidem, k hodnotám. Je obtížné rozvíjet toleranci, sounáležitost, řešení konfliktů, spolupráci a komunikaci. Chybí základní návyky slušného chování. Násilím, zneužíváním drog apod. řeší děti řadu problémů. Projevy odlišného, závadného chování se nazývají sociálně patologické jevy. Jejich řešením se zabývá pedagogická prevence. Nejlevnější a nejúčinnější je zdravá výchova dětí ve škole a v rodině.

V Bílé knize, což je Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, lze najít v úvodní kapitole obecné cíle vzdělávání a výchovy. Cíle výchovné jsou především:

- Vzdělávání má člověka vybavit tak, aby plnil povinnosti svobodného občana v demokratické společnosti a uměl uplatňovat svá práva.
- Zprostředkováním historicky vzniklé společenské kultury, která je obsažená ve vědách, umění, technice, pracovních dovednostech, morálních a spirituálních hodnotách, jak nastupujícím generacím, tak jejím šířením do činností a vědomí členů společnosti.
- Posilování soudržnosti společnosti. Vzdělávací soustava je jednou z nejvýznamnějších integrujících sil, a to nejenom předáváním sdílených hodnot a společných tradic, ale především zajištěním nového přístupu ke vzdělávání, vyrovnáváním nerovností sociálního a kulturního prostředí i regionálních nerovností a podporou demokratického vývoje.

- Výchova k partnerství a spolupráce v evropské i globalizující společnosti a také výchova k partnerství rozšiřuje předchozí cíl. Znamená to, usilovat o život bez negativních postojů a konfliktů ve společenství nejen dalších lidí, ale i jiných národů, kultur a jazyků, být schopen přijmout a respektovat odlišnosti mezi lidmi současného propojeného světa bez pocitů vlastní nadřazenosti či ohrožení, a současně si uvědomovat hodnoty vlastní osobnosti.

- Zvyšování zaměstnatelnosti a to nejen doma, ale i v zahraničí – především v Evropě. Vyžaduje orientaci na všeobecné a odborné vzdělávání, na zvyšování adaptability a flexibility člověka, na jeho iniciativu a tvořivost, na odpovědnost a samostatnost. Předpokládá umožnit každému celoživotní vzdělávání.

- Zvýšení prosperity a konkurenceschopnosti ekonomiky společnosti. Vzdělávací soustava v moderní společnosti musí výrazným způsobem přispívat k velmi vysoké úrovni rozvoje lidských zdrojů.

Jedinec, který je schopen plnohodnotně žít ve společnosti:

- Bude vnímat změny jako příležitost a výzvu.
- Umí uplatňovat aktivně nové myšlenky.
- Bude schopen se adekvátně rozhodovat a překonávat překážky.
- Dokáže být současně tolerantní k názorům ostatních, ale také kritický k ostatním.
- Bude pružný, tvořivý a samostatný.
- Umí pracovat s informacemi.
- Bude schopen spolupracovat s druhými, vytvářet důvěrnou atmosféru a komunikovat s nimi.
- Dokáže asertivně jednat, bude mít zdravé sebevědomí, dokáže zachovávat svou kulturní a občanskou identitu.
- Bude schopen vyrovnávat se se stresem, dodržovat zásady zdravého životního stylu.
- Bude schopen se vzdělávat po celý život. (Malach, 2004, s. 11)

V současné době se řada organizací i odborníků snaží o stanovení nejjobecnějších požadavků na jedince za použití klíčových kompetencí. Klíčové kompetence jsou důležité a užitečné každému jedinci i společnosti. Představují přenosný a multifunkční soubor všech dovedností, vědomostí a postojů, které jsou zapotřebí pro každého jedince

pro jeho vlastní naplnění a rozvoj, pro úspěšnou zaměstnatelnost a zapojení se do společnosti.

Jedinci musí umožňovat úspěšnou integraci do množství sociálních sítí a zároveň jej činit osobnostně nezávislým a zdatným v rodinném i v novém prostředí. Musí mu také umožnit stále aktualizovat jeho dovednosti a vědomosti.

Jsou to především:

- Komunikace v rodném a cizím jazyce.
- Kompetence v oblasti vědy a matematické kompetence.
- Kompetence v oblasti komunikační a informační technologie.
- Kompetence učit se učit.
- Interpersonální a sociální kompetence.
- Kompetence v oblasti občanské.
- Podnikatelské kompetence.
- Kompetence v oblasti kultury.

1.2 Podíl oblastí výchovy na profesním rozvoji dětí a mládeže

Jednou z oblastí výchovy, která se podílí na profesním rozvoji dětí a mládeže je škola. Škola je instituce v soukromém nebo veřejném vlastnictví, ve které jsou dětem a mládeži zprostředkovány v systematickém vyučování vědomosti a dovednosti, umožňující samostatné životní činnosti a to v rámci společenského a státního uspořádání.

Hlavní úkoly školy ve společnosti:

- Celkový rozvoj jedince – poskytuje speciální dovednosti a poznatky, které nelze získat jen zkušeností mimo školu.
- Ochranné zařízení – ochraňuje před špatnými příklady dospělých, garantuje mládeži vhodné prostředí do doby osamostatnění.
- Formování lidské bytosti – podle určitých norem a hodnot utváří mladou generaci.
- Nástrojem sociální politiky – připravuje lidi pro další vzdělávání v profesích, na fungování na trhu práce, potlačuje nežádoucí sociální jevy.
- Součást životního prostředí – děti tráví mnoho času ve škole a z toho plyne požadavek na zajištění kvalitního prostředí pro jejich vývoj.

Výchova v širším smyslu ve vyučování probíhá zároveň jako výchovná i vzdělávací činnost. Učitelé při zvládnání jednotlivých cílů a obsahů musí využívat i aktuálních dějů a tím přispívat k ovlivňování a záměrnému pěstování vlastností v oblasti morální, formování názorů na svět, pracovních i tělesných kvalit osobnosti a skupiny.

Učitel vychovává zejména užitím konkrétního učiva. Učitel by měl v roli vychovatele:

- Na základě vlastních zkušeností vést žáka k poznání skutečnosti.
- Upřednostňovat výchovné, formativní a produkční aktivity s minimem vzdělávacích, informativních a reprodukčních činností.
- Posilovat prožitky žáka využitím produktivních operací, preferovat kvalitativní přístup a syntetické nazírání před analytickými, racionálními a kvantifikovanými postupy. Rozvíjet schopnost v oblasti sociální percepce.
- Žáka naučit se orientovat v sociálních vztazích do té míry, aby si byl schopen uvědomit svou pozici.
- Optimálně rozvíjet žákovy individuální možnosti.
- Naučit žáka nahrazovat svůj handicap a osobní nedostačivost.
- Směřovat žáka k tomu, aby si uvědomil vlastní sebejistotu a identitu.
- Prohlubovat žákovu schopnost autokorekce a autoreflexe.
- Podílet se na rozvoji verbálních a nonverbálních komunikativních dovednostech žáka.
- Rozvíjet takové vlastnosti žáka, které jsou nutnou podmínkou zdravých vztahů mezi lidmi.
- Aktivizovat žákovy zájmy a získávat ho pro vzdělávání a školu.

Na základě hlubšího poznání svých žáků mohou **třídní učitelé** svojí prací a především spoluprací s ostatními učiteli pozitivně podporovat individuální rozvoj každého žáka. Při tom spolupracují také s rodiči a dalšími institucemi. Využívají k tomu např. třídní schůzky, konzultace.

S řešením problémů, které jsou spojeny s poruchami učení a chování a také s výběrem povolání žákům pomáhá **výchovný poradce**. Je poradcem ředitele školy v otázkách výchovy, zabývá se kázní a prospěchem žáků.

Úkoly stanovené aktuálními strategiemi prevence sociálně patologických jevů, plní **školní metodik prevence**. Vytváří Minimální preventivní program.

Další oblastí podílející se na profesním rozvoji dětí a mládeže je ústavní a ochranná výchova a preventivní péče ve školských zařízeních. Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy zajišťují nezletilé osobě a zletilé osobě do 19 let, a to na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo předběžným opatřením, náhradní výchovnou péči v zájmu řádné výchovy a vzdělání a jejího zdravého vývoje. **Školskými zařízeními pro výkon ústavní a ochranné výchovy jsou dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav a diagnostický ústav.**

Diagnostické ústavy jsou zařízení, kam jsou přijímány děti s nařízeným předběžným opatřením nebo s nařízenou ústavní a uloženou ochrannou výchovou. Tyto děti jsou zde umístěny zpravidla 8 týdnů a to na základě komplexního vyšetření a zdravotního stavu. Diagnostický ústav plní úkoly vzdělávací, diagnostické, terapeutické, sociální a výchovné, koordinační a organizační a to vždy podle potřeb dítěte.

Dětské domovy se školou zajišťují péči o děti, u kterých byla nařízena ústavní výchova. Jsou zde umístěvány děti se závažnou poruchou chování nebo s uloženou ochrannou výchovou, trvalou duševní poruchou vyžadující výchovně léčebnou péči nebo nezletilé matky, které nemohou být v běžné škole vzdělávány.

Výchovné ústavy jsou zařízení pro děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u kterých byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Výchovné ústavy plní úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

Účelem zařízení pro preventivně výchovnou péči je preventivně předcházet vzniku a rozvoji projevů negativního chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje, dále zmírňovat důsledky a příčiny již vzniklých poruch chování a také přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji. (Malach, 2004, s. 93)

Cílevědomé a záměrné překonávání stávajících způsobů a projevů chování dítěte pedagogickým působením označujeme jako reedukaci. Hlavním cílem reedukace je změna postojů, názorů a systému hodnot. Je specifickým druhem výchovy, je složitější a má nižší míru úspěšnosti.

Využívá mnoha **výchovných prostředků** jako je izolace, posilování vztahů k rodičům, režim, diferenciacce, kategorizace požadavku, výchovný vzor, autoritu, odměny a tresty a sociální soutěže.

Mezi **metody** reedukace patří povzbuzování, poučování, přesvědčování, aktivní naslouchání a cvičení, řešení problémů a konfliktů. Realizuje se formou vyučování, hry, klubové činnosti a práce.

Hlavními zásadami převýchovy jsou především pedagogický optimismus, výchova pozitivním příkladem (co do podmínek potravinových, hygienických, ubytovacích a také způsob jednání s klienty), zásada pedagogického taktu, což znamená snaha o maximální objektivitu během jednání s dítětem bez předsudků, a zásada ostražitosti.

Výchova ve volném čase je další oblastí výchovy, která se podílí na profesním rozvoji dětí a mládeže. Jedná se o významnou formu výchovy, vzniká i zcela nová pedagogická disciplína tzv. **pedagogika volného času**. **Výchovu ve volném čase můžeme rozdělit na obligatorní a výchovu fakultativní**. Výchova **obligatorní** je povinná, nařízená, taková, které se jedinec účastní a je si vědom povinností vůči společnosti, instituci a rodičům. Může probíhat v rodině, ve škole, školském zařízení pro výchovu, mimo vyučování. **Fakultativní** výchova je výchova ve volném čase. Jedinec rozhoduje či se podílí na rozhodování o náplni, frekvenci i výsledcích. Probíhá např. v kroužcích, kurzech, četbou, prací s internetem apod.

Cílem je kompenzace, rekreace, komunikace, edukace, integrace, enkulturace a participace.

Rekreace je potřeba spjatá se zotavením, osvěžením, zdravím, psychickým uvolněním, spánkem. **Kompenzace** je potřeba potěšení, rozptýlení, vyrovnaní nedostatků, vědomého užívání si života a odstranění námahy. **Edukace** je především potřebou, která uspokojuje touhu po poznání, po nových zážitcích a aktivizaci vlastních možností jednání. **Komunikace** je potřeba sdělení, družnosti, kontaktu a touha nebýt sám. **Integrace** je potřeba společnosti, tvoření skupin a kolektivního vztahu, potřeba podpory skupinové atmosféry. **Participace** uspokojuje potřebu angažovanosti, účastenství a sociálního sebepojetí, možnost spolurozhodování a vlastní iniciativy, solidarity. **Enkulturation** je potřebou kreativního rozvoje, potřeba nezávislého růstu nadání a osobních schopností a také účasti na kulturním životě.

Vzhledem k osvojení si aktivit ve volném čase má rodina stále hlavní postavení, protože výchovně působí na dítě svým každodenním životem.

Mezi hlavní aktivity, uplatňované v rámci rodiny, patří návštěvy restauračních zařízení, poslech hudby a nicnedělání. Vyrůstá tak především pasivita a nenáročnost

aktivit, konzumnost a frekvence aktivit se snižuje. Jen jedna aktivita má každodenní frekvenci a to je sledování televize. Mezi týdenní aktivity patří četba časopisů, poslech hudby, nicnedělání a schůzky s přáteli. Měsíční frekvenci mají návštěvy diskoték, restauračních zařízení, aktivní sportování, večírky, turistika, návštěva kina, studium a mimoškolní činnost.

Řada organizací zajišťuje realizaci volnočasových aktivit, např. občanská sdružení pracující s dětmi a mládeží, občanská sdružení dětí a mládeže, střediska pro volný čas, komerčně působící organizace, tělovýchovné spolky. Účelnost a dlouhodobost výchovného působení těchto subjektů je podmíněna respektováním zásady aktivity, dobrovolnosti, zajímavosti a přitažlivosti, seberealizace, pestrosti, citlivosti, zájmového zaměření, citovosti a zásady orientace na sociální kontakty.

Střediska pro volný čas dětí a mládeže jsou domy dětí a mládeže, různorodě zaměřené stanice zájmových činností. Jsou zařazovány do sítě školských zařízení a mohou uplatnit nárok na státní příspěvek na činnost. Střediska pro volný čas organizují pravidelnou činnost v kroužcích, oddílech a kurzech, souborech a klubech; zájmovou příležitostnou činnost; spontánní aktivity; přehlídky a soutěže; prázdninovou táborovou činnost; akce pro talentovanou mládež; odbornou pomoc dalším subjektům, které pracují s dětmi a mládeží. Také základní umělecké školy vytvářejí nabídku pro aktivní využití volného času a to v oblasti hudební, výtvarné, taneční či dramatické.

Neziskové organizace dětí a mládeže nebo organizace pracující s dětmi a mládeží zaujímají také velmi významné místo v systému péče o děti ve volném čase. Pokud vznikly podle zákona o sdružování občanů, zákona o obecně prospěšných společnostech nebo podle zákona o církvích, náboženském vyznání a náboženských společnostech mohou získat na svoji činnost veřejné finanční prostředky.

Velice důležitá je také animace a streetwork. **Animace** je výchovná metoda, která je založena na akčních a nedirektivních způsobech povzbuzování mladých lidí, jenž hledají vlastní cestu životem. Podstatou **streetworku** je navazování kontaktu mezi sociálně pedagogickým pracovníkem a dětmi či mladými lidmi. Účelem je aktivní využívání volného času a prosazování jejich potřeb a zájmů.

Další oblastí výchovy, která se podílí na profesním rozvoji dětí a mládeže je rodina. **Rodina** je definována jako forma dlouhodobého soužití osob, které jsou spojeni příbuzenstvím a zahrnuje přinejmenším děti a rodiče. „*Model rodiny tvořené rodiči,*

jejich dětmi, případně prarodiči vykazuje neobyčejnou stabilitu ve všech epochách vývoje lidstva a ve všech známých současných společnostech. Prakticky neexistuje žádný typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako svůj základní článek.“ (Jandourek, 2007, s. 288)

Ke znakům rodiny patří příslušnost ke společné příbuzenské linii, společné bydlení, konzumace statků či společná produkce. (Jandourek, 2007, s. 288)

Primární rodina je rodina, v níž jedinec vyrůstá. V dospělosti jedinec vytváří novou rodinu, a to uzavřením manželství a výchovou potomků. Jedná se o rodinu **sekundární**.

Rodina je nejdůležitějším prostředím socializace jedince, sociální podpory a intimity. Osobnost dítěte se od narození utváří v rodině. Je základním a nepostradatelným modelem společnosti, s nímž se dítě seznamuje. Dítě je nejvýrazněji ovlivňováno tzv. nukleární rodinou. Jedná se o dezintegrovanou, individualistickou a především městskou rodinu. Tato rodina vznikla v důsledku upadajícího vlivu tradičního příbuzenského systému. Je tvořena dětmi a rodiči.

Rodina je také primárním činitelem ekonomické, kulturní, sociální struktury a demografického vývoje. Je to instituce zajišťující společenské procesy, zprostředkovává základní funkce mezi jedincem a společností. Obrazem poměrů v celé společnosti je kulturní a životní úroveň rodiny, možnosti profesního a osobního růstu členů rodiny, jejich problémy, případná nefunkčnost. Rodina jako základní jednotka společnosti a schválená forma soužití lidí je podrobována silné sociální kontrole.

Rodina je však nepostradatelnou institucí i pro dospělého člověka. K zásadním hodnotám lidského života patří mít děti a stálého partnera. Děti jsou pro něho pocitem odpovědnosti, zdrojem hodnot, smyslem existence a duševní pohody. Kvalitní rodina poskytuje všem svým členům pocit bezpečného zázemí, a to bez stanovování nějakých podmínek.

Nároky a požadavky na rodinu v dnešní rozpadající se industriální společnosti stále vzrůstají. Důsledkem je, že své funkce plní jen nedostatečně. Na druhé straně současná doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, rodinné prostředí se více než dříve stává protiváhou veřejného prostoru. Zejména v sociálně slabém prostředí rodina často vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se její členové, především děti, mohou uchýlit. Je tedy stále nenahraditelnou institucí, protože nejlepším způsobem

spojuje specifické a univerzální – bez osobního, angažovaného zaujetí rodičů na osudu potomků by se děti vychovat nedaly a bez respektu k danému stavu společnosti a jejím potřebám také ne. K určitým proměnám v plnění funkcí rodiny však nepochybně došlo.

Funkce rodiny:

1. Biologicko-reprodukční funkce

Zabezpečuje udržení života početím a porozením nového člověka. Tato funkce se sice může uplatnit mimo rodinu, v rodině však nabývá svůj plný význam: nejde o to přivést dítě na svět, ale také mu zabezpečit potřebné podmínky pro život a jeho další vývoj.

2. Sociálně-reprodukční funkce

Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Jedině se v rámci rodiny učí sociálně žít, hrát sociální role a stává se sociální bytostí. Seznamuje se se společensky platnými normami a hodnotami.

3. Kulturně-reprodukční funkce

Členové rodiny jsou seznamováni s kulturou společnosti, idejemi, jazykem, pravidly společenského chování atd. Kulturní dědictví společnosti je tak předáno další generaci, jí pak mírně pozměněno a opětovně předáváno dalšímu pokolení. Dnes je možno zmínit také význam působení mladší generace na starší (např. v zacházení s moderními komunikačními prostředky). Prodlužuje se totiž doba, kdy vedle sebe žijí tři generace, a proto vzrůstá i dosah působení dětí a mládeže na rodiče i prarodiče v užší i širší rodině.

4. Ekonomická funkce

Také tato funkce rodiny zahrnuje řadu aspektů. Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti bývá někdy důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování životních nákladů. Ekonomická funkce dnes přitom zaznamenala určitý posun ve směru návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou

ekonomickou (výrobní, obchodní) jednotku, tedy rodinnou firmu. Dnes již opět existuje řada rodin, které jsou takovými jednotkami nebo tak fungují alespoň částečně.

5. Výchovně-vzdělávací funkce

Tato funkce se v rodině realizuje hlavně v první etapě života, kdy se dítěti dostává tzv. rodinné výchovy. Ta bývá považována za základní stavební kámen celého procesu výchovy a vzdělávání. Později přechází odpovědnost za výchovu na školu a rodina očekává, že profesionální přístup učitelů napraví i chyby, jichž se ve svých výchovných přístupech dopouští. Tyto chyby jsou způsobeny různými nevhodnými styly ve výchově.

„Rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci. Předává mu základní model – model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu určité sociální požadavky a normy. Odměnami a tresty podporuje přijetí těchto požadavků a norem, jejich interiorizaci a exteriorizaci v chování dítěte. Tím dochází k socializaci dítěte v rodině, k jeho výchově. Různé rodiny přitom vybírají z makroprostředí různé momenty – různé modely, formy způsobu života, hodnotové orientace, názory.“ (Čáp, 1993, s. 415)

Výchova v rodině je záměrné a účelné působení rodičů, vychovatelů a pedagogů na děti a mládež. Výchova má vždy určité cíle – rozvoj určitých vlastností, schopností, chápání hodnotových principů a aplikaci vlastních názorů. Využívá se různých výchovných metod a prostředků, které vycházejících ze zkušeností, vědeckých poznatků a z tradic.

Pojetí výchovy

- 1. Normativní** výchova je takové jednání vychovatele, kterým záměrně působí na vychovávaného a jeho cílem je dosáhnout určitého pozitivního cíle (normy) ve vývoji osobnosti. Je potřeba, aby vychovatel měl určitý hodnotový žebříček.
- 2. Preskriptivní** pojetí výchovy je pojednávání o prostředcích, jenž jsou optimální k dosažení stanovených cílů.
- 3. Deskriptivní** výchovou se rozumí výchova zkoumající všechny nalézané postupy, které využívají vychovatelé a vedou k žádoucím nebo nežádoucím

výsledkům. Sleduje se také to, jak lze z dítěte vychovat bytost panovačnou, agresivní, sobeckou apod. (Langmeier, 1998, s. 288)

V dnešní době je upřednostňována demokratická výchova poskytující dítěti mnohem větší prostor než autoritativní výchova. Partnerské pojetí interakce se více prosazuje mezi vychovávajícím a vychovávaným.

Pro zdárný výchovný proces je důležitým a základním předpokladem atmosféra vzájemného porozumění, upřímný a kvalitní partnerský vztah, v němž je možné se otevřít a sdělovat své prožitky a pocity. Výchova musí směřovat hlavně k otevřenosti, ke kritičnosti, tvořivosti a samostatnosti. Při výchově je také důležitá emoční jistota, empatie a odpovědnost za vlastní jednání, hodnotová stabilita. U každého jedince je nutno zvolit přiměřený výchovný styl či prostředek.

V rodině bývá často **styl výchovy** stabilní, ale v důsledku ovlivňování rodiny vnějšími podmínkami se může také měnit. Často nefunkčnost, neúplnost rodiny nebo sociální prostředí, mají na výchovný proces zásadní vliv, který je uskutečňován ve školním prostředí. Při výchově je nutná spolupráce obou výchovných složek, a to jak rodiny, tak i školy. Pokud je spolupráce efektivní a smysluplná, je velká naděje na úspěšné bezproblémové začlenění dítěte do společnosti, a tím i na pozitivní završení socializačního procesu.

Při výchově dětí je zásadním předpokladem dříve zmiňovaný pozitivní emoční vztah mezi dospělým a dítětem. Je nezbytně nutné navodit oboustrannou otevřenost a vzájemnou důvěru, která vede k porozumění, sympatii a úctě k osobnosti. Toto jsou základní předpoklady pro vytvoření systému norem a požadavků, pro budování morálních předpokladů výchovy. Tyto normy existují jako nepsané zásady společnosti, jsou jejím kulturním dědictvím předávaným z generace na generaci. Je nutné si uvědomit, že každá doba má svou toleranci, míru porušování morálních zásad a přináší své typické prvky výchovy.

Způsob výchovy je ovlivňován nejen působením rodiny a jejích členů, ale také školou, která je dalším výchovným činitelem. Závisí také na schopnostech vychovávajícího, vlastnostech vychovávaných dětí, vzájemných vztazích, podmínkách prostředí v nichž dítě žije a dále i na sociokulturních podmínkách. Souvisí i s temperamentem, vlastnostmi, s osobními výchovnými zážitky a také s životními zkušenostmi.

Rozlišujeme několik **způsobů výchovy**:

- Při **autokratickém** (autoritativním, dominantním) řízení vychovatel mnoho trestá a hrozí, rozkazuje, málo respektuje potřeby a přání dětí, má pro ně málo pochopení, jednoznačně determinuje děti svými zkušenostmi, úsudky a rozhodnutími. Nejdůležitější je bezpodmínečná poslušnost, uposlechnutí všech příkazů a podřízení dítěte autoritě.
- Při **slabém řízení** (liberální výchově) vychovatel buď řídí děti málo nebo vůbec ne. Požadavky nejsou kladeny přímo. Jestliže vysloví požadavek, nepožaduje jeho důsledné plnění a nekontroluje jej. Často je tento styl výchovy označován jako *laissez-fair*. Typické pro něj je ponechání co největší volnosti dítěti bez jakéhokoliv omezování jeho vlastní aktivity.
- Při **sociálně integračním** (integračním, demokratickém) vedení vychovatel dává dětem přehled o celkové činnosti skupiny a jejich cílech, udílí méně příkazů a podporuje iniciativu, působí spíše příkladem než hojnými tresty. (Čáp, 1993, s. 345)

Způsob výchovy je souborem technik, postupů, ověřených metod, názorů na dítě a člověka. Tyto postupy mohou být nevyslovené, ale také jasně a zřetelně formulovány.

Vychovatel může při výchově využít různé prostředky. Často dochází k prolínání a kombinaci těchto prostředků, zejména se jedná o působení **trestů a odměn**. Odměny jsou účinnější prostředky, měli bychom je ve výchově užívat častěji než tresty. Může se jednat o odměny hmotné, tj. např. peníze za dobré známky či nová hračka, ale hlavně odměny sociální povahy, tj. pochvala, pohlazení, uznání. V případě, že důsledně dodržujeme udělování odměn po žádoucím chování, dosáhneme rychleji tohoto chování.

Tresty jsou za určitých podmínek ve výchově nezbytné a mohou být také významným pozitivním činitelem. Tresty mohou být užívány v různých podobách, např. pokárání, okřiknutí, zákaz oblíbené činnosti až po tělesné tresty. Trest je prvkem, jenž má dětem pomáhat pochopit, co je a co není žádoucí. Pomáhá dítěti potlačit nesprávné chování. K rozvoji nežádoucích rysů osobnosti, jako jsou např. úzkost, ustrašenost, plachost, může dojít tím, že trest je opakován v určitých situacích.

Styly výchovy, jenž nejsou vhodné pro vývoj dítěte:

- Rozmazlující výchova – rodiče plní a respektují všechna přání dítěte.
- Zavrhuující výchova – z chování rodičů dítě často cítí negativní postoje, setkává se s nesouhlasem a pocitem odmítání.
- Starostlivá a nadměrně ochraňující výchova – starostliví rodiče z důvodu strachu překračují hranice, které brání dítěti v získání základních dovedností nutných pro zvládnutí rizikových situací s cílem ochraňovat dítě před všemi riziky.
- Perfekcionalistická výchova – převažuje úsilí o celkovou dokonalost, jsou požadovány perfektní výkony jak ve škole, tak i doma, ve sportu, v zájmových kroužcích. Často je dítě přetěžováno a jsou na ně kladeny náročné požadavky, které neodpovídají jeho možnostem a ani věku.
- Nedůsledná výchova – na jedné straně jsou striktní zákazy, přísnost a na druhé straně uvolněnost a benevolence. S touto formou výchovy se setkáváme při odlišném způsobu výchovy rodičů.
- Zanedbávající, zneužívající, týrající, deprivující výchova – tímto způsobem výchovy dochází k ohrožení vývoje dítěte.

1.3 Vlivy na vzdělání a výchovu dětí

1.3.1 Dosažené vzdělání rodičů a jeho vliv

Vzdělání dětí závisí na výchozí rodině, což lze dokázat na provedených výzkumech v této oblasti. Tyto výzkumy ukázaly, že většina vysokoškoláků pochází z vysokoškolsky vzdělaných rodin a z rodin, jež mají vyšší socioekonomickou úroveň. Samozřejmě existují i výjimky dětí, které právě v závislosti na dosaženém vzdělání svých rodičů, mají snahu o uplatnění ve zcela jiné sféře než rodiče. Neexistuje tedy rovnítka mezi dosaženým vzděláním rodičů a dětí.

Sociální zázemí má také velký vliv na vzdělání. V rodinách s dobrým sociálním zázemím je vyšší preference dosažení lepšího vzdělání. Motivace rodičů je pro děti velmi důležitým faktorem. Snaha při studiu je jedním ze základních a klíčových momentů úspěchu. Takto lze ovlivnit i další směr působení dítěte. Rodiče s vysokoškolským vzděláním se snaží budovat u dětí zájem o co nejlepší výsledky ve škole a podporují většinou kladný přístup ke vzdělávání. Díky provedeným výzkumům

na toto téma je tedy možné konstatovat, že vzdělání dětí je opravdu závislé na výchozí rodině.

Dle výzkumu přístupu ke vzdělání ze školního roku 1996/1997 lze definovat **šest typů vazeb rodinného zázemí ke vzdělání dětí:**

1. Statické dělnické rodiny (týká se asi jedné třetiny dětí)

Ve většině případů mají rodiče základní vzdělání nebo střední bez maturity. Ekonomický standart je spíše nízký, kulturní zázemí nerozvinuté a chybí významnější sociální kontakty. Rodiče mají ke vzdělání spíše despekt a to se projevuje i malým zájmem o školní výsledky. Tato situace se odráží na dětech, které jsou vesměs neúspěšné, učení je nebaví a nevyužívají ani zájmové kroužky. Pouze ve výjimečných případech usilují o vysokoškolské vzdělání. Podaří se jim však většinou dokončit učiliště a někdy ani to ne.

2. Ctižadostivá dělnická rodina

Většinou jde o rodinu, kde otec je vyučený a matka má nejčastěji maturitu. Kulturní zázemí je průměrné a materiální situace spíše průměrná, sociální zázemí nerozvinuté. Děti chtějí většinou samy studovat a rodiče se zajímají o školní výsledky. Tyto děti si od vzdělání slibují vymanění z prostředí, v němž žily a zlepšení finančního standartu. Velká část z nich pokračuje na vysoké školy po maturitě.

3. Nerozvinutá střední rodina (týká se asi 7 % dětí).

V takové rodině mívá otec úplné střední vzdělání, matka také nebo i vyšší. Často jde o neúplné rodiny. V tomto typu rodiny není velký zájem o studium dítěte na středních školách. Samotné děti nepovažují studium za svoji volbu také proto, že jde většinou o náhradní řešení po neúspěšném pokusu o přijetí. Učiliště navštěvuje více než polovina dětí z těchto typů rodin.

4. Stabilní střední rodiny (zhruba každé šesté dítě).

Matka má nejčastěji střední školu a otec odbornou maturitu pro technické obory. Rodina má poměrně dobrou materiální úroveň, ale kulturní úroveň je nižší. Zájem o školní výsledky dítěte je velký a dítě je podporováno ve studiu i zájmových činnostech zejména prakticky zaměřených. Téměř polovina dětí z těchto typů rodin je absolventy středních odborných škol, každé páté dítě absolvuje gymnázium a stejný počet pokračuje ve vysokoškolském studiu.

5. Podnikatelské rodiny (jde asi o 15 % dětí).

Oba rodiče mají středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání, otec mívá samostatné povolání. Ekonomický standart je značný, existují užitečné známosti a sociální vazby, méně je rozvinuto kulturní zázemí. Zájem o rozvoj dítěte je spíše průměrný a děti se zaměřují na odborné vzdělání, případně na vyšší odborné školy. Jen malá část dětí z těchto typů rodin studuje gymnázium a pokračuje ve vysokoškolském studiu.

6. Rodiny odborníků (jde asi cca o sedminu dětí)

Rodiče mají vysokoškolské nebo úplné středoškolské vzdělání a pracují jako zaměstnanci ve vedoucích pozicích. Rodina má dobrou materiální situaci a velmi vysoké je také sociální a kulturní zázemí. Rodiče mají zájem o školní výsledky a podporují své dítě. Děti se s velkou chutí věnují studiu i mimoškolní činnosti. Ve většině případů studují na školách dle svých představ. Při volbě povolání se řídí pověstí a úrovní školy. Často mají vysokoškolské vzdělání. (Matějů, 1998, s. 59-64)

1.3.2 Socioekonomická úroveň rodičů a její vliv

Socioekonomická situace rodiny i širšího okolí dítěte do značné míry ovlivňuje školní výsledky i možnosti dalšího vzdělávání. Velkým předpokladem pro tvorbu optimálních studijních podmínek je dobrá úroveň ekonomické situace rodiny.

„Dítě má možnost využívat i nadstandardních možností pro získání vědomostí a poznatků, které mu umožní snazší přijetí do dalšího studia, ať už na střední či vysoké škole.“ (Peltová, 2000, s. 28)

Socioekonomický status je pozitivně spojen se školní úspěšností, což dokazují opakovaně kvantitativní analýzy. Tento nálezný je obvykle vytvářen dle úrovně vzdělání rodičů a jejich profesního postavení. Jednoduše lze tento jev vysvětlit takto: čím vzdělanější budou rodiče, tím více vzdělanější budou pravděpodobně jejich děti, čím vyšší profesní pozice budou mít rodiče, tím vyšší bude pravděpodobně také profesní pozice jejich dětí. Nadané děti, které pocházejí z různých typů rodin tak mohou dosáhnout různých vzdělávacích výsledků. (Rabušicová, 2004, s. 22)

Anthony Giddens se ve své knize Sociologie prostřednictvím teorie Basila Bernsteina zabývá nerovností šancí, které jsou ovlivňovány různými způsoby

komunikace používaných příslušníky jednotlivých sociálních vrstev. Podle Bernsteina se u dětí z nižších vrstev uplatňují tzv. omezené kódy. Což znamená, že jejich komunikace je založena na nevyslovených předpokladech, jejichž znalost je samozřejmá. Příkladem může být situace, kdy chce dítě příliš mnoho sladkostí. V rodině s nižší vrstvy nejspíš řekne matka „Tak a dost“. V rodině z vyšší vrstvy se dítěti dostane ze strany matky dalšího vysvětlení o škodlivosti sladkostí na zuby. Děti, které mají možnost si osvojit tyto rozvinuté kódy, mají podle Bernsteina více předpokladů k úspěšnějšímu prosazení během procesu formálního vzdělávání. (Giddens, 1999, s. 398)

1.3.3 Rodinné uspořádání a jeho vliv

„Rodiče disponují omezeným množstvím zdrojů, které mohou investovat do vzdělání svých dětí. Pokud je v rodině přítomno více dětí, je nutno zdroje mezi ně rozdělit. Děti z početnějších rodin mají k dispozici prokazatelně méně rodičovských zdrojů, interpersonálních a materiálních, a jejich výsledky jsou horší.“ (Rabušicová, 2004, s. 22)

Neméně důležitým faktorem ovlivňujícím vzdělávací výsledky je i velikost rodiny a také pořadí, ve kterém se dítě narodilo. Psycholog Alfred Adler se zabýval touto problematikou již počátkem minulého století. Podporoval hypotézu podle níž jedináčci a prvorození prochází vzděláním s nejlepšími výsledky. Je to však za cenu daleko vyššího tlaku na ně a větší pozornosti než u ostatních dětí v rodině.

Na děti mají zásadní vliv i rodinné konflikty, ohrožují je a mají nemalý vliv na jejich psychické potřeby. Ovlivňují zejména pocit bezpečí a jistoty. Děti velmi intenzivně prožívají i sebemenší hádky pro dospělé mnohdy nepodstatné. Bohužel tento vliv na dítě si rodiče velmi často neuvědomují a nepřipouštějí si ho. Vyskytne-li se navíc v rodině jakýkoliv moment fyzického násilí, jedná se o negativní moment s nedozírnými následky na psychický a sociální vývoj dítěte.

„Ve svém raném vývoji potřebuje dítě vidět a také pociťovat matku a otce jako šťastné, klidné a rozhodné lidi, kteří netrpí citovými bouřemi a se kterými se může dobře a bez problémů identifikovat. Něco jiného však mohou znamenat běžné konflikty pro dospělé, kteří je chápou jako součást výměny názorů, postojů a zkušeností, ale u dítěte

pokud překračují určitou mez, vedou nutně k ohrožení jeho duševní rovnováhy.“
(Matějček, 2002, s. 16)

Existence empatie a láskyplného vztahu je pro harmonický rozvoj dítěte nutnou podmínkou nikoliv postačující. Tento vztah dítě uspokojuje a dává mu pocit jistoty a bezpečí, má vliv na jeho příznivý emoční stav a vede k optimálnímu vývoji dětské osobnosti. Nastane-li situace v rodině, že takovýto vztah chybí, ať už ze strany otce nebo v horším případě ze strany matky, pak se vytváří hluboké deprivace s nedozírnými následky i v dospělosti.

1.3.4 Krizové situace v rodině a jejich vliv

V rodinách při výchově nastanou i krizové situace nesoucí s sebou negativní postoje a jsou součástí každé rodiny. Každodenním atributem života rodiny jsou spory o výchovu a hodnocení dítěte a jeho vlastností. Tento atribut bývá zdrojem konfliktů, které často nemají s dítětem co dělat. Spory o výchovu pouze demonstrují špatné vlivy matky či otce.

„Jedna z nejproblematičtějších věcí ve vztahu k dětem je okolnost, že rodiče, ať si to více či méně uvědomují, používají dítě v období, kdy jsou mezi nimi konflikty, často jako hromosvod, v podstatě jako oběť, na kterou svalují viny, které mu nepatří.“
(Matějček, 2002, s. 16)

Bohužel dítě je velmi často svědkem takovýchto konfliktů mezi rodiči nebo osobami, které miluje a pociťuje ztrátu jistoty a bezpečí. Pro děti mají konflikty mnohdy zcela jiný význam než pro dospělé. U dospělých jde často o pouhou výměnu názorů, zkušeností a postojů. Děti však vnímají konflikty daleko intenzivněji a mohou velkou měrou narušit jejich duševní rovnováhu. Pokud se rodičům podaří dosáhnout toho, že dítě nebývá svědkem takovýchto výměn názorů je velká pravděpodobnost, že bude dítě velmi pozitivně ovlivněno ve svém vývoji i v dospělosti.

Rozvod rodičů je nejčastější a nejhlubší krizovou situací v rodině, s níž se dítě setká. Ve velké míře jde o rozpad manželského vztahu. Rozvod jako takový je v důsledku křesťanských tradic stále považován za negativní jev. Rozvod má mimo jiné dopad na psychiku i ekonomiku ovlivňující nejen dospělé, ale i děti. Tato krizová situace vede k růstu sociálních problémů společnosti, je narušena kontinuita výchova dětí apod. Manželská krize má obvykle tři fáze. Manželský nesoulad je první z nich. Partneři

nejdou většinou schopni během drobných rozepří hledat a nacházet kompromisy. Partnerský nesoulad se vyskytuje do určité míry v každé rodině a ne vždy má vliv na rozpad rodiny. Vlivu nabývá až při vleklých a opakovaných sporech, kdy může dojít k přechodu do druhé fáze a tou je manželský rozvrat.

V tuto chvíli dochází již k narušení některých ze základních funkcí rodiny - ekonomické, citové, výchovné. Rozvrat může být akutní nebo dlouhodobý a pak postupně přechází v rozvod. Rozvod je oficiální a právně podložené ukončení vzájemného svazku lidí, kteří již dospěli do stádia kdy spolu nemohou žít. Existují i rodiny, kde k tomuto oficiálnímu ukončení nedošlo a žijí trvale v rodinném a partnerském rozvratu.

Tou krajní konfliktní situací v rodině jsou ovlivněny zejména děti bez ohledu na jejich věk. Dítě trpí rozvodem v každém věku. Samozřejmě intenzita prožívání je ovlivněna věkem dítěte a množstvím negativních dopadů je závislé na jeho vývojovém období a citových vazbách. Na rozpad rodiny reaguje dítě v závislosti nejen na věku, ale také pohlaví. Každé dítě reaguje na rozchod rodičů jinak. Rozvod se promítá zejména do psychologické oblasti aktéru rozvodu. Některé děti reagují psychosomatickými potížemi např. bolesti břicha, hlavy nevolnosti apod. většinou bez zjevných organických příčin. Odchodem matky nebo otce ztrácí základní jistotu a pocit bezpečí. To se vesměs odrazí na zhoršení školního prospěchu a mnohdy i chování. Tento stav se může projevat i psychicky kdy se děti buď tzv. uzavřou do sebe a přestávají komunikovat nebo naopak se snaží strhnout pozornost na sebe a zvyšují agresivitu svého chování. Rozvod je pro ně zklamání a zrada od těch nejbližších, kteří je měli chránit a milovat. Mají pocity nejistoty a nedostatku lásky.

1.4 Cíle a obsah vzdělávání a výchovy na přípravě pro profesi

1.4.1 Pojetí této oblasti ve druhé polovině 20. století

Na konci 19. a počátku 20. století byly zřizovány první odborné poradenské služby a instituce pro děti a mládež. Dělná práce vyžadovala vytvoření poradenských služeb k volbě povolání. Učitelé byli prvními průkopníky takovýchto služeb. Později se přidaly charitativní spolky, živnostenská společenství, veřejní činitelé a vědeční pracovníci. V roce 1903 lékaři navrhli prohlídky mladistvých před volbou povolání a v roce 1912

se mluvilo i o psychologických testech. Za druhé světové války byla tato činnost víceméně přerušena.

V českých zemích se začalo výchovné poradenství rozvíjet v 50. letech 20. století a v 60. letech vznikly první instituce výchovného poradenství. Na základě směrnice č.j. 1868/62 I/2 ze dne 6.1.1962 byla na Základních devítiletých školách v 6.-9. ročníku zřízena funkce výchovného poradce. Výchovný poradce měl pomáhat při organizování výchovné práce s žáky pro správnou volbu povolání. Dalšími jeho povinnostmi bylo pomáhat v péči o talentované a zaostávající žáky i o žáky u nichž se projevovali výchovné problémy. Dále měl spolupracovat s pedagogickým sborem, se SRPŠ, pionýrskou organizací, školním lékařem, a příslušnými odbory ONV.

Krajská odborná psychologicko - výchovná pracoviště vznikala od roku 1967 a měla na starosti dvě oblasti:

- Problematiku psychodidaktickou a psychologicko-výchovnou.
- Pracovní orientaci a volbu povolání.

V první polovině 20. století byla pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami typická až „absolutní“ segregace těchto žáků. (Michalík, 2008, s.8)

V letech 1950 – 1970 fungoval v České republice tzv. systém „Jednotná škola“. V tomto období byly vzdělávací příležitosti a poradenská podpora rozvíjeny systémově v rámci své doby a politiky státu.

Od roku 1970 – 1989 došlo k odklonu od systémového zajištění vzdělávání těchto žáků. To mělo potažmo vliv na poradenské služby. Děti se speciálními vzdělávacími potřebami zdravotním handicapem se na běžných základních školách téměř nevyskytovaly. Nebylo tudíž mnoho prostoru pro rozvoj poradenství pro tyto skupiny dětí. Byly pro ně vytvořeny speciální školy a děti byly segregovány od běžné populace. Poradenský systém tak jak jej známe dnes, buď neexistoval vůbec např. SPC, SVP nebo nebyl dostatečně zaměřen na cílové skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami tedy PPP. Téměř vůbec nebyla řešena v poradenském systému podpora vzdělávání žáků s tzv. „poruchami chování“. Tuto úlohu plnili víceméně výchovné ústavy.

V 70. letech se výchovné poradenství rozvíjelo a základní funkce byla vymezena v zákonech.

V současnosti je vymezena činnost výchovného poradenství vyhláškou MŠMT č. 72/2005. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy na základě školského zákona stanovuje touto vyhláškou poskytování poradenských služeb a školských poradenských služeb.

Dle paragrafu 7 této vyhlášky jsou ve škole zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené na:

- Prevenci školní neúspěšnosti.
- Primární prevenci sociálně patologických jevů.
- Kariérové poradenství integrující, vzdělávací, informační a poradenskou podporu při volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění.
- Odbornou pomoc při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním.
- Péčí o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků.
- Průběžnou a dlouhodobou péčí o žáky s nespěchem a vytváření předpokladů pro jeho snižování.
- Metodickou podporu učitelům při aplikaci psychologických a speciálně pedagogických poznatků a dovedností do vzdělávací činnosti školy (vyhláška 72/2005, s. 5-7).

Poradenský systém je v České republice v posledních letech zaměřen na řešení podpory žáků s nejrůznějšími znevýhodněními (např. zdravotními, sociálními apod.) a podpory jejich vzdělávání. Pomáhá definovat a vyhledávat obtíže, které mají žáci v důsledku těchto znevýhodnění. Dále umožňuje pomocí speciálních metod a postupů tyto obtíže buď korigovat popř. v lepším případě odstraňovat. Mezi instituce pracující v tomto systému patří pedagogicko-psychologická poradna, speciálně-pedagogické centrum a středisko výchovné péče. V pozici pracovníků – „poradců“ jsou profesionální pracovníci s psychologickým, speciálně pedagogickým, pedagogickým a v některých případech sociálně-právním vzděláním.

1.4.2 Současná profesní orientace

Profesní orientace je dlouhodobý proces, na němž se podílí mnoho výchovných činitelů. Mezi nejdůležitější bezesporu patří škola ve spolupráci s rodinou. Ve škole

se na tomto procesu kromě pedagogů účastní zejména odborně školení výchovní poradci a v posledních letech i školní psychologové. Důležitou roli mají pedagogicko-psychologické poradny. Další nedílnou součástí tohoto procesu jsou informační a poradenská střediska zřízená při úřadech práce. Cílem všech zúčastněných je zvýšení efektivity volby profese. Perspektivní volbu profese ovlivňuje mnoho podstatných faktorů, jako jsou např. druh činnosti, pracovní prostředky, pracovní prostředí, druh a složení pracovního kolektivu, pracovní doba, odměna za práci, poptávka na trhu práce, možnost odborného růstu, perspektiva kariéry, společenská prestiž profese, možnost či nutnost cestování, získání významných společenských kontaktů, výhody pro osobní život apod.

V současné době roste nezaměstnanost a ta se týká všech věkových kategorií a lidí s různým stupněm vzdělání. Nejhuře jsou na tom lidé se základním vzděláním. Je tedy více než žádoucí směřovat vzdělávání na základních školách k tomu, aby žáci dokázali na základě získaných klíčových kompetencí reálně zhodnotit své možnosti. K tomu jim má být nápomocen každý pedagog i zákonný zástupce, ale zejména pak výchovný poradce. Ten je odborně vyškolen a vybaven takovými kompetencemi, aby mohl žákům poskytnout základní informace o uplatnění na trhu práce.

1.4.3 Klíčové problémy profesní orientace

Výběr budoucího povolání pro žáky představuje důležitou etapu v jejich celoživotním vzdělávání. Je velmi klíčová pro základní zaměření jejich profesního vývoje a představuje nejzávažnější krok v jejich životě. Správná profesní orientace má na jedince dalekosáhlý vliv a ovlivňuje jeho další život. Jedinec, který je se svou volbou profesní orientace zcela spokojen, má předpoklad být vyrovnaný a samostatný, s pocitem společenské hodnoty jeho práce, má pocit především sociální jistoty, brání neurotizaci. Může dosáhnout seberealizace, má předpoklady pro vyrovnaný rodinný život a také má předpoklad zajistit materiálně své děti. Pokud není profesní orientace dokončena, dochází k nesouladu povinností a možností, k nespokojenosti s prací, k nejistotě a neklidu, ke konfliktním situacím a pocitům méněcennosti.

První volba budoucí profese je uskutečňována v náročné době fyzického a psychického dospívání. Pro toto období je typická nízká úroveň sebehodnocení. Pro dospívající je velmi komplikované zcela obsáhnout a pochopit všechny determinanty

volby profese a orientovat se v sobě samém. Je proto i samotnými dospívajícími tato volba vnímána jako úkol obtížný. Obzvláště náročné je rozhodování žáků handicapovaných. Volba budoucí profese u nich probíhá komplikovaněji než u ostatních a navíc vnímají citlivěji všechny problémy, které jsou s tímto spojené.

Důležitým nedostatkem volby budoucí profese je jejich nízká připravenost pro toto závažné životní rozhodnutí. Za další komplikace můžeme považovat nízkou informovanost žáků o jednotlivých povoláních a celkově o světě práce, o nezbytných zdravotních podmínkách, o vyžadovaných dovednostech a znalostech a hlavně o reálném výkonu povolání a jeho perspektivách. Dalším nedostatkem je neznalost školského systému, především nároků jednotlivých stupňů a typů škol, jejich zaměření apod., také nedostatečný stupeň poznání, tj. přehled o způsobilosti, o nadání, psychických a fyzických předpokladech. A v neposlední řadě krátkodobou perspektivní orientaci a neujasněné představy žáků o vlastní budoucnosti.

Bylo prokázáno, že žáci z různých důvodů velmi často vyhledávají při volbě budoucí profese pomoc u svých blízkých, u školy, především výchovných poradců a další odborných institucí, např. úřadů práce.

1.4.4 Významné instituce pro volbu budoucí profese

Důležité instituce zabývající se volbou profese spadají do resortu **Ministerstva práce a sociálních věcí** a resortu **Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy**. Mají pomáhat při výběru vzdělávací cesty, kariéry a uplatnění v praxi. Pod Ministerstvo práce a sociálních věcí patří **Správa služeb zaměstnanosti** jejím úkolem je především řízení zprostředkovatelských a poradenských služeb úřadů práce a dále **Výzkumný ústav práce a sociálních věcí**, který řeší úkoly v oblasti práce a sociálních věcí a také problémy na trhu práce. Pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy patří **Národní ústav odborného vzdělávání**. Řeší otázky odborného vzdělávání a praktické odborné přípravy. Dále **Výzkumný ústav pedagogický** řešící otázky všeobecného vzdělávání. **Centrum pro studium vysokého školství** zabývající se rozvojem vysokého školství a distančního vzdělávání. **Ústav pro informace ve vzdělávání**, jenž se zaměřuje na informace o síti škol a statistické informace z oblasti vzdělávání a školství. **Institut pedagogicko-psychologického poradenství** poskytující metodickou základnu pro pedagogicko-psychologické poradenství. **Národní vzdělávací fond**, který

podporuje rozvoj lidských zdrojů. **Informační centrum pro mládež** poskytující informace pro mládež. (Hlad'o, 2008, s. 6)

1.4.5 Základní škola a volba budoucí profese

Při přípravě žáků na volbu budoucí profese zaujímá základní škola klíčovou úlohu a její role je integrativní. Svým soustavným působením na žáky u nich formuje postoje k práci, profesím a odpovědné volbě profese. Škola žákům pomáhá s vytvořením perspektivy a reálného profesního cíle, vybavuje je kompetencemi, jež jsou potřebné pro sebepoznávání a také jim umožňuje získat informace o světě práce.

Rozhodujícími činiteli a prostředky výchovy k volbě profese jsou především vyučující předměty a jejich učitelé. Nejdůležitějším vyučujícím předmětem se tak stávají praktické činnosti. V rámci tohoto předmětu mají žáci možnost seznámit se s různými obory a pochopit tak jejich zvláštnosti. Nezastupitelnou roli mají třídní učitelé, školní psychologové, výchovní poradci a vedení školy.

Hlavním úkolem je připravit žáky na rozhodování o další studijní a profesní orientaci. Naučit je globálně posuzovat veškeré faktory, které tuto volbu mohou ovlivňovat. Škola by měla rozvíjet u všech žáků potřebné dovednosti, vědomosti, postoje a návyky, pomoci žákům rozvíjet a poznávat své schopnosti a uplatňovat je společně s osvojenými dovednostmi a vědomostmi při rozhodování o vlastní profesní orientaci.

Hlavním cílem vzdělávání je vybavit žáka kompetencemi a to do té míry, aby dokázal využít dostupných informací, poradenských služeb a jiných zdrojů a aby se naučil sám odpovědně rozhodovat. Žák si musí především uvědomit, které faktory z oblasti vzdělávání a práce je potřeba brát v úvahu, do jaké míry jsou důležité, jak je má hodnotit a především kde tyto informace získá. Žák se má naučit poznávat sám sebe, své hranice a šance, zájmy a to proto, aby se mohl důkladněji zorientovat ve vzdělávání a světě práce.

Školní příprava by měla předcházet samotnému rozhodování o volbě povolání a měla by plnit funkci sebepoznávací, motivační, informačně-orientační a funkci uvědomění si podstatných kritérií a faktorů. Nelze předpokládat, že žák bude na konci školní přípravy rozhodnut, ale že si bude uvědomovat všechny faktory, které poté při své volbě uplatní. (Strádal, 1995, s. 5)

1.4.6 Pedagogická diagnostika v oblasti volby povolání

Pedagogická diagnostika je samostatnou pedagogickou disciplínou, která je definována jako teoretické a praktické zjišťování, klasifikování, rozpoznávání, charakterizování, posouzení a hodnocení stavu a úrovně pedagogického rozvoje, jenž je objektem výchovy. (Mojžíšek, 1987, s.15)

K poznávání osobnosti dítěte slouží **psychodiagnostika**, která využívá celou řadu psychologických technik a metod. Psychodiagnostika má velmi velký význam při volbě budoucí profese, protože může objasnit i skrytá přání dítěte, jeho předpoklady i schopnosti. Vypovídající hodnota všech psychodiagnostických nástrojů je omezená a proto ji nelze považovat za neomylnou. Většina psychodiagnostických postupů by měla být používána pouze psychology, avšak existuje mnoho metod, jenž byly vytvořeny pro použití pedagogické praxe a pedagogů.

Těžištěm a hlavním východiskem pedagogické diagnózy pro profesní orientaci žáků je pozorování a posuzování žáka ve vyučovacích předmětech. Kvalifikovaný a zkušený pedagog rozezná ve svém vyučovacím předmětu nejen úroveň dovedností, vědomostí a projevy nadání a obtíží žáků, avšak i projevy poznávacích procesů, které u žáků dále rozvíjí. Přes tyto dílčí diagnózy dochází k širší pedagogické charakteristice.

Pedagogická diagnóza hodnotí celou řadu faktorů, např. pracovní vlastnosti žáka. Tyto vlastnosti vyplývají z toho, jak se žák zapojuje do pracovní a studijní aktivity doma, ve škole a zájmových kroužcích. Hodnotí se i žákovi pracovní zájmy, pracovní vědomosti, motivace, návyky a dovednosti, nadání i nedostatky. (Hlad'o, 2008, s. 27)

Diagnostikovány jsou především symptomy z oblasti morálních projevů, vzdělávání, pracovního rozvoje žáka, symptomy tělovýchovné a sportovní, estetickovýchovné. Především symptomy z oblasti vzdělání a pracovního rozvoje jsou pro profesní orientaci velmi důležité. Symptomy z oblasti vzdělání, které postihují úroveň dovedností a vědomostí, rozvoj poznávacích procesů, postojů, zájmů, nadání i symptomy z oblasti pracovního rozvoje, jenž ukazují na úroveň pracovní kvalifikace, vztahu k pracovnímu prostředí, postojů k práci, nástrojům a materiálům, ukazují kulturu práce, úroveň tvořivosti v práci, technické nadání aj.

1.4.7 Kariérové poradenství

Kariérové poradenství představuje systém poradenských služeb, který je institucionalizovaný. Jeho cílem je především pomáhat jednotlivcům při rozhodování o vzdělávací a profesní orientaci ve všech fázích života. Patří zde aktivity realizované ve školách, jenž mají žákům pomoci ujasnit si vlastní kariérní cíle a orientovat se ve světě práce. Do kariérového poradenství můžeme zahrnout i individuální a skupinové poradenství zaměřující se na volbu vzdělávací a profesní dráhy, volbu prvního zaměstnání, ale také na změnu zaměstnání či návrat do pracovního procesu. Tento celek poskytuje služby jak pro jedince, kteří doposud nevstoupili na trh práce, ale i pro uchazeče o zaměstnání, jenž zaměstnání hledají, tak také pro ty, kteří jsou zaměstnáni.

V České republice má poradenství zaměřené na pomoc při volbě povolání počátek v desátých letech minulého století a to v resortu školství, kde se rozvíjelo převážně v rámci výchovného poradenství. V počátcích byla instituce výchovného poradenství upravena vyhláškou č. 130/1980, o výchovném poradenství. Od roku 2005 je nahrazena vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Podle této vyhlášky vykonávají poradenská zařízení činnost diagnostickou, metodickou, informační, intervenční a poskytují bezplatné poradenské služby. K naplnění těchto úkolů využívají pedagogických a psychologických postupů a metod.

*„Pojem **kariérové poradenství** se začal v našem školském systému používat poměrně nedávno, přičemž není legislativně ukotven (školský zákon ani vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách tento pojem nezná). Kariérové poradenství v sobě zahrnuje širokou škálu **informačních, poradenských, diagnostických, motivačních i vzdělávacích činností**, které sledují společný cíl: pomoc jedinci při rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze.“ (Hlad'o, 2008, s. 18)*

Hlavními složkami kariérového poradenství jsou:

- 1. **Postupné a soustavné poskytování informací** žákům, přiměřených jejich vývojové úrovni, i potřebných informací rodičům o hlavních typech a druzích středních škol a jejich společenském poslání, o možnostech a požadavcích studia na nich, o soustavě studijních a učebních oborů, které lze na středních školách studovat, o povoláních, pro která tyto studijní a učební obory své absolventy*

připravují, o potřebě pracovníků pro tato povolání, obsahu činnosti a nárocích, které tato povolání kladou na pracovníky, o možných způsobech dalšího studia a zvyšování kvalifikace, o systému odměňování, sociálního zabezpečení atd.

- 2. **Soustavné komplexní sledování a hodnocení vývoje žáků i podmínek, za nichž tento vývoj probíhá, po celou dobu jejich docházky do školy, postupné rozvíjení jejich vlastního sebepoznávání a sebehodnocení.***
- 3. **Včasné vytváření podmínek pro rozvíjení vlastností významných pro jejich další studijní a profesionální vývoj.***
- 4. **Systematická poradenská a konzultační pomoc při postupném vytváření a ujasňování osobních představ o dalším studiu a budoucím povolání, při konfrontaci těchto představ s potřebami společnosti, při posuzování a hodnocení vlastních předpokladů pro další studium a přípravu na povolání a dále konzultační pomoc v průběhu bezprostředního rozhodování žáků o volbě dalšího studia na konci docházky do základní školy.***“ (Klímová, 1987, s.160 – 161)

Pomoc může mít celou řadu podob, od poskytnutí informačních materiálů nebo testů žákovi až po podrobnou analýzu osobnosti a celkovou diagnostiku. Velmi rozvíjející se oblastí poradenství je využívání informací z internetu a to i informací o vzdělávání a zaměstnání v Evropské unii.

Jedním ze současných trendů je celkové pojetí poradenské péče, které zahrnuje podávání informací a rad, ale také vybavování klienta kompetencemi tak, aby se na základě adekvátních a kvalitních informací dokázal sám rozhodnout. Hlavním přínosem kariérového poradenství je v tom, že nezanedbatelně redukuje ztráty jenž vznikají špatným rozhodováním jedinců o volbě budoucí profese a to v důsledku nedostatečných či zmatených informací nebo nedostatečným sebepoznáním.

1.4.8 Role a význam výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa, školního speciálního pedagoga

Poradenství je záměrná, cílevědomá činnost, která spočívá v odborné pomoci mládeži v osobních i sociálních problémech. Poradenská pomoc by měla pomoci jedinci při řešení aktuálního problému a efektivnějšímu využití vlastních možností.

Každá základní a střední škola má výchovného poradce.

Funkce výchovného poradenství je funkce nápravná, preventivní a zároveň plní funkci podpory žáků a rodičů při řešení výukových i výchovných problémů a také napomáhá při volbě dalšího studia a povolání.

U nápravné funkce jde o řešení konkrétních problémů, které už nastaly, nebo o odstranění zábrán osobnostního rozvoje, jež se projevily právě vznikem problémů, funkce preventivní slouží k vytváření optimálních podmínek pro osobnostní růst žáka. Výchovný poradce se ve v oblasti volby povolání věnuje hlavně informační činnosti, která se týká výběru dalšího studia nebo dalších forem přípravy na povolání žáků, dále poskytuje informace o typech škol, požadavcích a předpokladech přijetí. Zabývá se administrativní činností jako je sběr přihlášek ke studiu, odborné přednášky, exkurze, besedy i individuální konzultace pro žáky a rodiče. **Úzce spolupracuje s rodiči, školním psychologem, speciálním pedagogem, metodikem prevence, s třídními učiteli a ostatními pedagogy** a to při dlouhodobé profesní orientaci žáků a sledování a hodnocení jejich vývoje. Pozornost věnují výchovní poradci žákům, jimž rodina neposkytuje dostatečnou sociální, intelektuální nebo hmotnou pomoc, a také žákům se změněnou pracovní schopností a talentovaným. (Hlad'o, 2008, s.21)

Metodickou pomoc výchovným poradcům poskytují pedagogicko psychologické poradny. Pro výchovné poradce jsou také velmi důležité aktuální informace o vývoji na trhu práce, proto je nezbytná jejich spolupráce s informačními a poradenskými středisky. Dále spolupracují s klinickými psychology, lékaři a dalšími institucemi a odborníky.

Pro efektivnost poradenské práce je velmi důležitá osobnost výchovného poradce. Ředitel školy při výběru vhodného výchovného poradce musí zvažovat nejen jeho kvalifikační předpoklady, ale i charakterové vlastnosti, intelektuální úroveň, citové vybavení (mít rád mladé lidi, schopnost empatie), sociální vnímavost, komunikativní schopnosti, pohotovost, schopnost orientace v konfliktních situacích, smysl pro přiměřenost.

„Výchovným poradcem by měl být pedagog, který má lidskou i profesionální důvěru a autoritu u kolegů i u žáků, který dokáže svým působením prolamovat školní stereotypy, dokáže stimulovat a aktivizovat.“ (Hadj Moussová, 2002, s.18)

Výchovný poradce by měl se žáky jednat upřímně, respektovat jejich osobnost a nikdy by neměl porozumění pouze předstírat. Předpokladem úspěšného působení na žáky je získání jejich důvěry. (Hadj Moussová, 2002, s.19)

Výchovný poradce by si rovněž měl uvědomit, že má-li účinně působit na žáky, je nezbytné, aby soustavně pracoval i sám na sobě.

Výchovný poradce je vyškolený odborník, který se na základních i středních školách zaměřuje na:

- Řešení pedagogicko-psychologických problémů žáků.
- Řešení problémů ve vztazích mezi žáky, jejich rodiči a školou.
- Poradenství pro volbu dalšího vzdělávání či povolání.
- Poskytuje informace o nabídce středních škol a středních odborných učilišť.
- Poskytuje informace o perspektivním uplatnění absolventů těchto škol.
- Poskytuje služby v oblasti řešení přihlášek na tato zařízení.
- Spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami.
- Spolupracuje s poradenskými centry pro volbu povolání (IPS), speciálně pedagogickými centry a středisky výchovné péče.

Výchovný poradce je ve většině případů i učitelem na škole a je plně vytížen vlastní výukou. Na podrobnou poradenskou, konzultační a výchovnou práci mu často mnoho prostoru nezbyvá.

Školní metodik prevence monitoruje a řeší sociálně patologické jevy u žáků, jako je např. záškoláctví, násilí, sexuální zneužívání, závislosti, prekriminální a kriminální chování, šikanu apod. Pokud na škole nepůsobí školní psycholog, pomáhá školní metodik prevence řešit výukové a výchovné problémy. Zároveň se může podílet na poradenské činnosti zaměřené na volbu budoucí profese.

Školní psycholog poskytuje své poradenské služby přímo na škole a to z důvodů narůstajícího počtu žáků s různými potřebami a obtížemi, zvláštnostmi, nutností nového řešení jevů sociálně patologické prevence a větším důrazem na rozvoj osobnosti jednotlivých žáků. Školní psychologové provádějí pedagogicko-psychologickou diagnostiku a kariérové poradenství v souvislosti s profesní orientací jednotlivých žáků, a to hlavně ve spolupráci s výchovným poradcem, třídním učitelem a ostatními vyučujícími, kteří vyučují předměty zaměřené na volbu povolání. Školní psycholog

má více odborných znalostí a také větší časovou kapacitu pro řešení problému žáků ve srovnání s výchovným poradcem.

Náplní práce školního speciálního pedagoga je vzdělávání a výchova dětí handicapovaných a především jejich integrace mezi ostatní žáky. Buď se uplatňuje v poradnách, rehabilitačních centrech, ve zdravotnických zařízeních nebo se uplatňuje přímo jako učitel těchto handicapovaných dětí či ve výzkumu a tvorbě metodiky jež se zabývá vzděláním a výchovou handicapovaných.

Pokud pracuje speciální pedagog jako učitel, je jeho náplň stejná jako u jiných učitelů, ale handicapovaným dětem se přizpůsobuje především vyučovacími metodami či využitím speciálních metod pro nápravu jednotlivých postižení.

1.4.9 Spolupráce školy v této oblasti s rodiči

V procesu rozhodování o další cestě k profesi na základní škole mají nezaměnitelnou úlohu zákonní zástupci žáka. Oni jsou těmi, kdo ve spolupráci se školou kladou základy formování osobnosti mladého člověka. Mají rozhodující vliv na toto rozhodnutí. Navzdory svému vlivu často postupují bez podrobnějších informací o zvoleném oboru. Mnohdy bohužel velmi subjektivně hodnotí možnosti svého dítěte bez porady s odborníky. Škola v tomto směru nabízí konzultace s třídními učiteli, kteří na základě své profesionality velmi často dokáží poskytnout o dítěti objektivnější informace než má rodič sám. Také učitelé všech vyučovacích předmětů mají možnost ovlivňovat názory na jednotlivé profese. Ne vždy je jejich působení účinné. Neboť mladý člověk ze své podstaty osobnosti a vývoje v pubertě má tendenci příliš kriticky hodnotit předkládané informace ze strany učitelů a ne vždy jsou ochotni, již z principu věci, naslouchat dospělým a přemýšlet o jejich návrzích. Proto je v tomto období velmi důležitá notná dávka diplomacie a znalosti psychologie, aby jak pedagogové, tak zákonní zástupci byli v procesu rozhodování o profesi úspěšní.

Jednou z mnoha možností, jak škola poskytuje žákům pomoc při rozhodování o volbě povolání je Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, jehož neoddělitelnou součástí je vzdělávací oblast s názvem „Člověk a svět práce“, která zahrnuje i problematiku profesní orientace. Základní školy ve svých vlastních vzdělávacích programech transformovaly předkládaný obsah vzdělávání do samostatných vyučovacích předmětů (např. volba povolání) nebo zařadily vybrané

okruhy vzdělávacích cílů do jiných vyučovacích předmětů (Praktické činnosti, Občanská výchova, Rodinná výchova).

Školy mohly zvolit jednu z možností, ale jsou pro ně závazné výstupy RVP ZV ze vzdělávací oblasti Svět práce (závazný pro 8. a 9. ročník s možností realizace od 7. ročníku).

Očekávané výstupy u žáků:

- Orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí.
- Posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy.
- Využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání.
- Prokáže v modelových situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce.

Konečným cílem spolupráce školy s rodinou v oblasti volby profesního uplatnění žáka je možnost další cesty v jeho rozvoji a konečné uplatnění na trhu práce v případě úspěšně zvolené profese pro danou osobnost žáka.

1.4.10 Pedagogicko – psychologická poradna, speciální pedagogické centrum

Pedagogicko–psychologické poradny poskytují především individuální a skupinovou pomoc spojenou s řešením problémů v oblasti vývoje osobnosti dítěte. Jedná se např. o psychologické vyšetření předškolních dětí, pomoc při řešení vzdělávacích, výchovných, osobních i rodinných problémů žáků základních a středních škol. Dále je to diagnostika a náprava specifických poruch učení a chování apod. Zaměřuje se i na metodickou, informační, školící a vzdělávací oblast a odbornou pomoc, jenž je určena pedagogům. V neposlední řadě pomáhá žákům a rodičům při volbě budoucí profese a s uplatněním po základní a střední škole. Posuzuje intelektové a osobnostní předpoklady pro studium, poskytuje poradenskou pomoc v oblasti vhodného učebního či studijního oboru, zaměstnání, informace a školách a jiné služby. Vyšetření profesní orientace je určeno žákům 9. tříd, kteří **uvážují o studijních oborech**, není primárně určeno pro výběr typu učebního oboru (k tomu slouží zájmové testy např. na IPS Úřadu práce, pracovní brožury ke zjišťování typu potenciálu žáka, které mohou používat ZŠ). Vyšetření nenahrazuje práci rodičů a také výchovných

poradců a třídních učitelů – ti by měli se žákem a jeho rodiči profesní volbu konzultovat a teprve v případě, že má žák s výběrem potíže nebo dochází k rozporu mezi názory žáka, rodičů a školy, by se měli rodiče obrátit na poradnu se žádostí o vyšetření. Také žáci v PPP vedení pro specifické vývojové poruchy učení a chování nebo žáci, kteří si nejsou z různých důvodů jisti svou studijní úspěšností na zvolené SŠ jsou pro vyšetření indikováni.

Komplexní vyšetření rozumového potenciálu, typu osobnosti a studijních předpokladů pomáhá odhalit předpoklady k určitému typu a směru vzdělávání. Může odpovědět na otázku, zda je dítě schopno zvládnout vybranou střední školu, odhaluje silné stránky žáka a případná úskalí spojená se studiem a úspěšností v profesi. Vyšetření je však třeba vnímat jako „kamínek do mozaiky“ dalších informací, které si obstarávají rodiče a dítě (přehledy škol na internetu, „dny otevřených dveří“ na SŠ, webové stránky škol, Scholaris, SCIO testy, atd.) a které zprostředkovává škola v rámci různých předmětů. Pedagogicko–psychologické poradny jsou tak jedním z nejdůležitějších partnerů škol při volbě budoucí profese.

Speciálně pedagogická centra poskytují služby žákům s mentálním postižením, s tělesným postižením, se zrakovým a sluchovým postižením, s vadami řeči, s lékařskou diagnózou autismu a žákům s vývojovými poruchami učení a chování a výukovými problémy, kteří jsou integrováni ve školách. Tyto poradenské služby jsou poskytovány na pracovišti centra a návštěvou pracovníku centra ve škole, v rodinách a dalších zařízeních, které o tyto žáky pečují.

1.4.11 Spolupráce s úřadem práce

Každá škola spolupracuje nejen se specializovanými poradenskými centry při volbě povolání, jako je PPP, SPC apod. Spolupracuje rovněž s IPS, což je Informační a poradenské středisko. Ze zákona o zaměstnanosti plyne, že úřady práce jsou poskytovateli pomoci a podpory jedincům ve vztahu k trhu práce, ale zároveň plní funkci prevence nezaměstnanosti v regionu. Toto IPS je součástí každého úřadu práce, při němž je zřízen útvar poradenství. Informační a poradenské středisko je zaměřeno speciálně na volbu povolání a to především pro mládež. Má k dispozici informace o jednotlivých typech škol, oborech a učilištích, ale také o tom, jak jsou náročná, jaké mají požadavky na zdravotní stav žáků, dále o počtu přijímaných žáků a především

o situaci a vývoji na trhu práce. Jeho cílem je umožnit klientům, zejména dětem základních a středních škol, využívat samostatně maximum informací, které potřebují pro svá rozhodování týkající se volby povolání. Informační a poradenská střediska úřadů práce (IPS) hrají důležitou roli při volbě povolání žáků a studentů, kteří ukončují základní a střední školu. Poradenské služby jsou rozděleny v závislosti na individualitě klienta a také zohledňují specifika daného regionu. IPS jsou vybavena různými informačními a poradenskými zdroji, mají nezastupitelnou úlohu při zjišťování vzdělávací nabídky v jejich spádové oblasti. Spolupracují s většinou škol prostřednictvím jejich výchovných poradců, poskytují skupinové i individuální poradenství pro volbu povolání a návazného vzdělávání.

Klienti mají k dispozici různé tištěné materiály, počítačové programy i videoklipy. Současně je přítomen i poradce, takže klient má možnost kombinovat samoobslužné využívání informací s využitím poradenských služeb a samozřejmě i s pomocí při ovládnutí zmíněných počítačových či audiovizuálních médií. V informačních a poradenských střediscích probíhají i akce skupinového poradenství pro žáky základních škol.

Mezi klienty poraden úřadů práce, kromě žáků základních a středních škol a jejich rodičů, obvykle patří občané, zájemci či uchazeči o práci, zaměstnavatelé, podnikatelé, odborové svazy, profesní komory, pracovníci úřadů práce, školské a další vzdělávací instituce, zdravotnická zařízení, zájmové a charitativní organizace a další subjekty jejichž činnost souvisí s volbou profese a zaměstnání.

Všechny služby IPS jsou poskytovány klientům zdarma.

IPS poskytují celou řadu jinde nedostupných materiálů, které průběžně doplňuje a aktualizuje. Mezi tyto přístupné materiály patří komplexní přehledy o možnostech studia na středních školách, středních odborných učilištích v jednotlivých regionech České republiky, o nadstavbovém studiu, o vyšším odborném studiu a o vysokoškolském studiu, o studiu na jazykových školách, o možnostech kombinovaného studia. Dále to jsou podrobné materiály o školách a jednotlivých oborech v regionu. Charakteristiky profesí s informacemi o obsahu pracovních činností, pracovním prostředí a objektech práce, pracovních prostředcích, jednotlivých požadavcích na uchazeče. Informace o perspektivě uplatnění po skončení studia, video nejfrekventovanějších povolání. Počítačový test zájmové orientace, který usnadní volbu

povolání podle zájmů klienta. Dále informace o způsobech, možnostech a technikách hledání zaměstnání. Video s radami, jak postupovat při přijímacích pohovorech. Informace o personálních agenturách, informace o tom, jak hledat zaměstnání prostřednictvím inzerátů. Informace o možnostech brigád a pracovních pobytů v zahraničí a informace o úřadech práce, celkové situaci na trhu práce, o podmínkách pro zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání, o právech a povinnostech nezaměstnaného.

Základní škola organizuje nejméně jednou ročně pro žáky 8. a 9. ročníků konzultace s pracovníky těchto IPS. Tyto konzultace opět organizuje pro žáky výchovný poradce. Zároveň zajišťuje, aby se dostala zpětná vazba i k zákonným zástupcům žáka. Takto je možno organizovat tok informací o aktuálním stavu trhu práce a uplatnitelnosti jednotlivých profesí v aktuálním období. Spolupráce není jen jednostranná, ale zahrnuje vzájemnou výměnu informací mezi školami a úřady práce.

2. PŘÍPRAVA PRO VOLBU PROFESE

2.1 Cíl průzkumu

Cílem mého průzkumu je pomocí dotazníků získat informace o tom, jak je ovlivňován profesní rozvoj výchovou a vzděláváním. Tento cíl jsem si zvolila z důvodu, že v současné době došlo ke zhoršení vývoje na trhu práce. Nezaměstnanost sice nevzrůstá, ale ubývá volných pracovních míst. Na absolventy středních škol a učebních oborů je tak stále vyvíjen větší tlak a jejich uplatnění na trhu práce je komplikované. Budoucí zaměstnavatelé vyžadují znalost cizího jazyka, schopnost práce s počítačem, komunikativnost, zodpovědnost, samostatnost, ale i schopnost týmové spolupráce, flexibilitu, ochotu učit se a rozvíjet, zodpovědnost i organizační schopnosti. Z těchto důvodů je velmi důležitá správná volba budoucí profese.

2.2 Použitá metoda

K získání dat v rámci mého průzkumu jsem použila dotazník. Výhodou dotazníku je sběr relativně jednoduchých údajů od většího počtu osob. Otázky jsou formulovány jasně, srozumitelně, jednoznačně, přiměřeně věku respondentů. Výsledek průzkumu v rámci odpovědi na dotazníkové otázky může být ovlivněn nedůvěrou respondentů ke zneužití zjištěných informací tazatelem. Z tohoto důvodu jsem zvolila dotazník anonymní. Průzkum byl proveden na základních školách Slezská, Ostravská a Pod Zvonek v Českém Těšíně.

Data jsem získala pomocí dvou dotazníků. První dotazník byl určen pro žáky a žákyně devátých tříd základních škol a druhý dotazník pro rodiče těchto žáků. Tyto dva dotazníky jsou uvedeny v příloze mé diplomové práce.

Před rozdáním dotazníků žákům jsem jim objasnila důvod našeho setkání, zdůraznila jsem důležitost jejich názorů, postojů a zkušeností a vyjmenovala jsem opatření, která jsem učinila pro to, aby se v dotazníku mohli vyjádřit naprosto svobodně, bez obav z postihu, posměchu okolí, prozrazení informací. Na závěr vstupní části jsem žáky poučila o způsobu vyplňování dotazníku a dala jsem jim prostor pro případné dotazy. Po odevzdání dotazníků jsem rozdala dotazník pro rodiče. Dotazník vyplnili rodiče samostatně.

Z celkového počtu dotazníku pro žáky byla návratnost 100%, protože vedení všech tří základních škol mi umožnilo provést sběr dat přímo během vyučování. Návratnost dotazníků určených pro rodiče byla nižší, a to, 79%, protože ne všichni rodiče byli ochotni dotazník vyplnit, či jej žáci nepřinesli zpět v předem dohodnutém termínu.

2.3 Stanovení hypotéz

H1: Předpokládám, že výběr budoucího povolání je málo ovlivňován trhem práce.

H2: Předpokládám, že nejvíce informací o budoucím povolání získávají žáci od výchovných poradců a role rodičů je doplňující.

2.4 Popis škol a respondentů

Základní škola Slezská byla otevřena v roce 1982, je to škola s právní subjektivitou. V letošním školním roce má na 1. stupni 7 tříd a na druhém stupni třídy 4. Na prvním stupni je 158 žáků, na druhém stupni 100 žáků. Z toho v devátém ročníku je 22 žáků. Škola je vybavená řadou specializovaných učeben. Pro žáky nabízí velké množství kroužků. Na škole působí celkem třináct vyučujících, z toho 1 speciální pedagog a 1 výchovný poradce.

Základní škola a mateřská škola Ostravská vznikla v roce 1976. Jedná se o školu s rozšířenou výukou jazyků. V letošním školním roce má na 1. stupni 6 tříd a na druhém stupni je tříd 7. Na prvním stupni je 121 žáků, na druhém stupni 159 žáků. Z toho v devátém ročníku je 38 žáků. Škola je vybavena řadou moderních učeben. Také tato škola nabízí řadu kroužků. Na škole působí celkem 16 vyučujících, z toho 1 metodik školní prevence a 1 výchovný poradce.

Základní škola Pod Zvonek vznikla v roce 1985, má odloučené pracoviště budovu Slovenská. V letošním školním roce má na 1. stupni 13 tříd a na druhém stupni tříd 9. Na prvním stupni je 229 žáků, na druhém stupni 223 žáků. Z toho v devátém ročníku je 75 žáků. Škola je vybavená řadou specializovaných učeben. Pro žáky nabízí velké množství kroužků. Na škole působí celkem 43 vyučujících, z toho 1 speciální pedagog a 1 výchovný poradce a 1 metodik školní prevence.

2.5 Rozbor výsledků a hodnocení

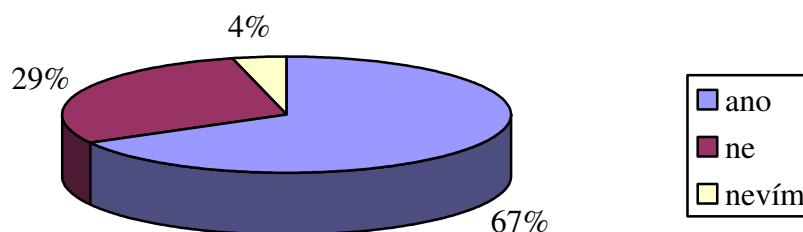
Dotazník pro žáky

1. Jsou oba Tví rodiče zaměstnaní?

	počet
ano	87
ne	38
nevím	3

Z celkového počtu 125 respondentů odpovědělo, že oba rodiče jsou zaměstnaní v 87 rodinách, což je 69,60%. Jeden rodič je zaměstnán v 38 rodinách, což je 30,40% a variantu nevím zvolili 3 respondenti, což jsou 4,00%.

Graf č. 1: Počet žáků, kteří mají zaměstnány oba rodiče

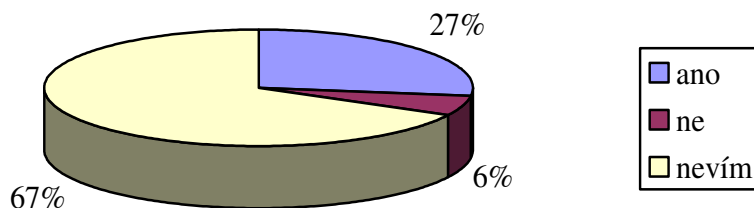

2. Myslíš si, že je Tvá budoucí profese žádaná na trhu práce?

	počet
ano	34
ne	7
nevím	84

Z celkového počtu 125 respondentů si 34 respondentů, což je 27,20 %, myslí, že je jejich profese žádaná na trhu práce. 7 respondentů, což je 5,60 % odpovědělo, že jejich budoucí profese není žádaná na trhu práce a 84 respondentů, což je 67,20 % odpovědělo, že neví zda je jejich budoucí profese žádaná.

Graf č. 2: Počet žáků uvádějící žádanost jejich budoucí profese na trhu práce

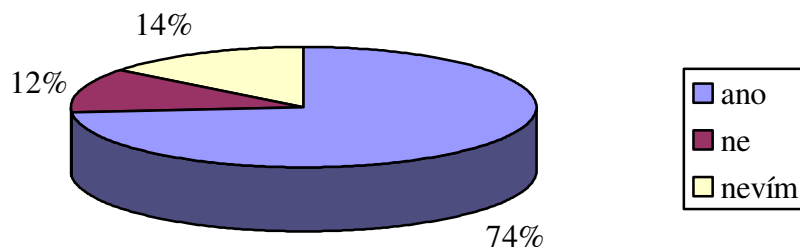

3. Je pro Tebe důležité budoucí uplatnění na trhu práce?

	počet
ano	92
ne	15
nevím	18

Z celkového počtu 125 respondentů je pro 92 z nich, což je 73,60 % důležité budoucí uplatnění na trhu práce. Pro 15 respondentů, což je 12,00% jejich uplatnění na trhu práce důležité není. Odpověď nevím zvolilo 18 respondentů, což je 14,40 %. Z těchto odpovědí je zřejmé, že si žáci uvědomují důležitost uplatnění na trhu práce a z toho vyplývající výhody a nevýhody.

Graf č. 3: Počet žáků, vyjadřující zda je jejich budoucí uplatnění na trhu práce důležité

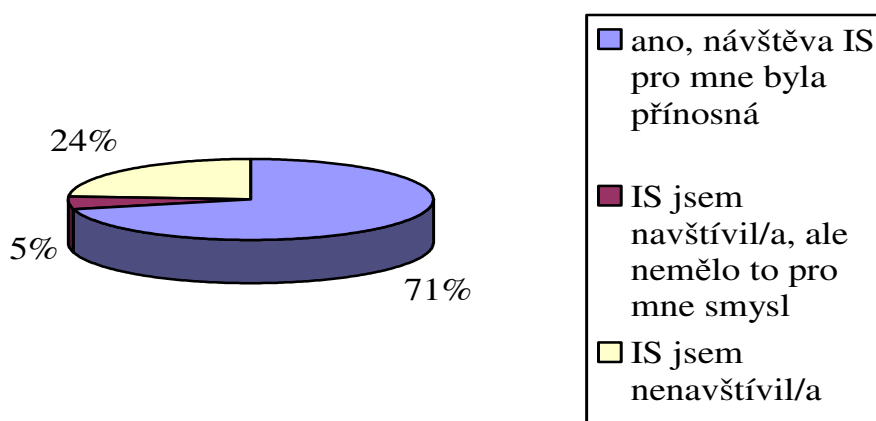

4. Ovlivnila volbu Tvého povolání návštěva informačního a poradenského střediska při úřadu práce?

	počet
ano, návštěva IS pro mne byla přínosná	89
IS jsem navštívil/a, ale nemělo to pro mne smysl	6
IS jsem nenavštívil/a	30

Z celkového počtu 125 respondentů odpovědělo 89 respondentů, což je 71,20 %, že byli navštívit informační středisko při úřadu práce a tato návštěva pro ně byla přínosná. Informační středisko navštívilo, ale nemělo to pro ně smysl 6 respondentů, což je 4,80%. Celých 30 respondentů, což je 24,00%, informační středisko při úřadu práce nenavštívilo. Z těchto odpovědí vyplynulo, že úloha IS je zcela nezastupitelná a tato střediska mají svá opodstatnění.

Graf č. 4: Počet žáků ovlivněných návštěvou informačního a poradenského střediska při úřadu práce

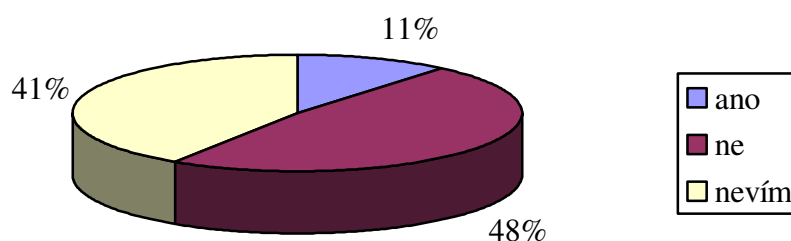

5. Má na volbu Tvé profese vliv průzkum uplatnitelnosti na trhu práce?

	počet
ano	14
ne	60
nevím	51

Z celkového počtu 125 respondentů zvolilo odpověď ano, tedy že má na jejich volbu profese vliv průzkum uplatnitelnosti na trhu práce, 14 respondentů, což je 11,20%. Odpověď ne zvolilo 60 respondentů, což je 48,00%. Odpověď nevím zvolilo 51 respondentů, což je 40,80%.

Graf č. 5: Počet žáků, kteří byli ovlivněni při volbě profese průzkumem uplatnitelnosti na trhu práce

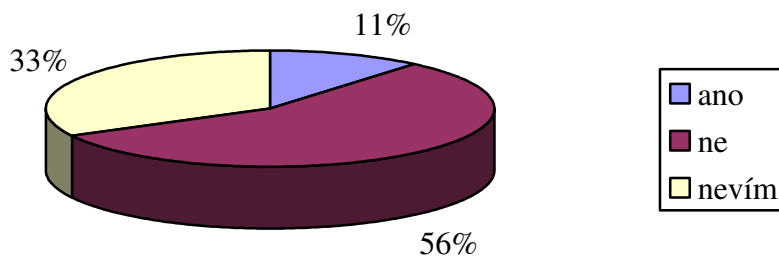

6. Je pro Tebe důležitější poptávka na trhu práce než prestiž tvé budoucí profese?

	počet
ano	14
ne	70
nevím	41

Z celkového počtu 125 respondentů uvedlo, že je pro ně důležitější poptávka na trhu práce než prestiž jejich budoucí profese 14 respondentů, což je 11,20%. Odpověď ne zvolilo 70 respondentů, což je 56,00%. Odpověď nevím zvolilo 41 respondentů, což je 32,80%.

Graf č. 6: Počet žáků, pro které je důležitější poptávka na trhu práce než prestiž jejich budoucí profese

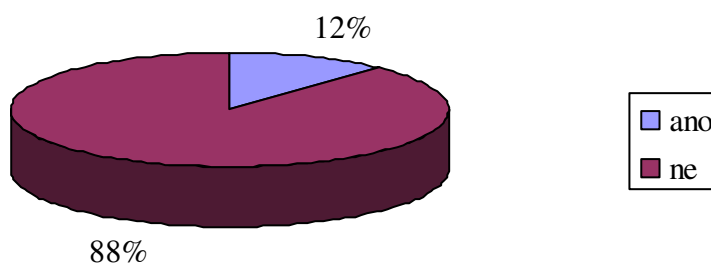

7. Vybíráš si svou budoucí profesi podle profese svých rodičů?

	počet
ano	15
ne	110

Z celkového počtu 125 respondentů uvedlo, že si vybírají svou budoucí profesi podle profese svých rodičů 15 respondentů, což je 12,00%. Odpověď ne zvolilo 115 respondentů, což je 88,00%.

Graf č. 7: Počet žáků, kteří si vybírají svou budoucí profesi podle profese svých rodičů

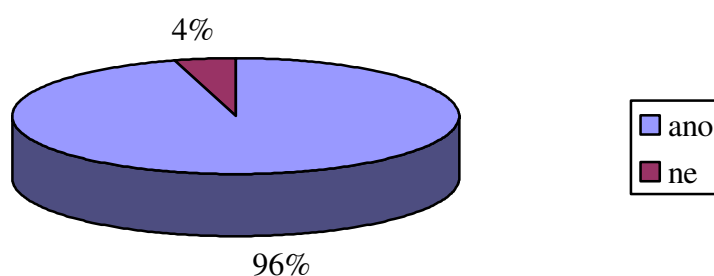

8. Probírají s Tebou rodiče volbu budoucí profese?

	počet
ano	119
ne	6

Z celkového počtu 125 respondentů uvedlo, že s nimi rodiče probírají volbu budoucí profese, 119 respondentů, což je 95,60%. Odpověď ne zvolilo 6 respondentů, což je 4,40%. Z těchto odpovědí je vidět, že rodiče mají zájem pomoci svým dětem při výběru profese a nejsou k této problematice lhostejní. Uvědomují si důležitost volby budoucí profese jejich dětí.

Graf č. 8: Počet žáků, se kterými výběr budoucí profese probírají rodiče

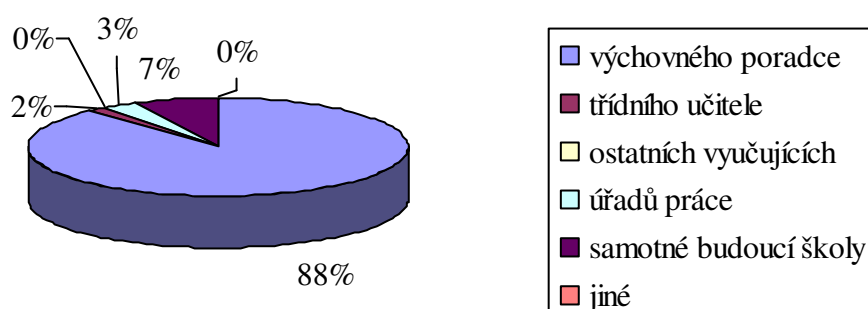
9. Při výběru budoucí profese využíváš informace od

	počet
výchovného poradce	110
třídního učitele	2
ostatních vyučujících	0
úřadů práce	4
samotné budoucí školy	9
jiné	0

Z celkového počtu 125 respondentů odpovědělo, že při výběru budoucí profese využívá informace od výchovného poradce 110 respondentů, což je 88,00%. Informace od třídního učitele využívají 2 respondenti, což je 1,60%. Informace od ostatních učitelů využívá 0 respondentů, což je 0,00%. Informace od samotné budoucí školy využívá 9 respondentů, což je 7,20%. Informace od úřadů práce využívá 4 respondenti, což je 3,20%.

9 respondentů, což je 7,20%. Jiné možnosti využilo 0 respondentů, 0,00%. Z těchto odpovědí je zřejmé, že respondenti ve velké míře využívají informace od výchovného poradce. Jeho úloha při výběru profese je velmi důležitá.

Graf č. 9: Počet žáků, kteří využívají při výběru budoucí profese různé zdroje

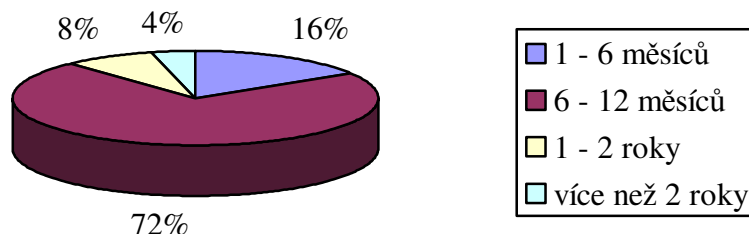

10. Jak dlouho přemýšlíš nad volbou školy a oboru, kterému by ses chtěl/a věnovat?

	počet
1 – 6 měsíců	20
6 – 12 měsíců	90
1 – 2 roky	10
více než 2 roky	5

Z celkového počtu 125 respondentů zvolilo možnost, že přemýšlí nad volbou školy a oboru, kterému by se chtěli věnovat 1 až 6 měsíců 20 respondentů, což je 16,00%. Možnost 6 – 12 měsíců zvolilo 90 respondentů, což je 72,00%. Variantu 1 – 2 roky uvedlo 10 respondentů, což je 8,00%. Variantu více než 2 roky označilo 5 respondentů, což jsou 4,00%. Pro mnohé respondenty je otázka volby budoucí profese zcela zásadním rozhodnutím. Toto rozhodnutí je dlouhodobé, neukvapené.

Graf č. 10: Počet žáků, kteří se v různých časových obdobích rozhodují nad volbou budoucí školy a oboru

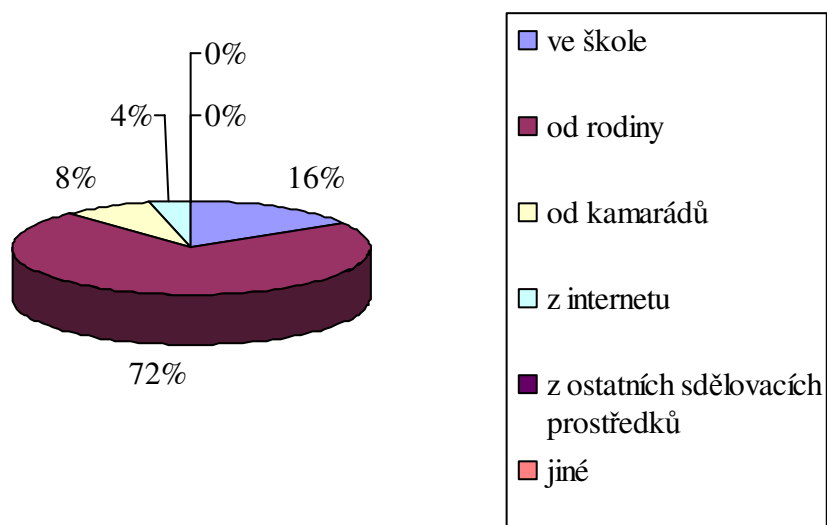

11. Kde ses dozvěděl/a o škole, na kterou se chceš přihlásit?

	počet
ve škole	68
od rodiny	42
od kamarádů	12
z internetu	3
ostatních sdělovacích prostředků	0
jiné	0

Z celkového počtu 125 respondentů odpovědělo 68, což je 54,40%, že se o škole, na kterou se chtějí přihlásit, dozvěděli ve škole. Variantu, že se o své budoucí škole dozvěděli od rodiny, zvolilo 42 respondentů, což je 33,60%. Možnost, že se dozvěděli o své budoucí škole od kamarádů, zvolilo 12 respondentů, což je 9,60%. Informace z internetu získali 3 respondenti, což je 2,40%. Informace z ostatních sdělovacích prostředků uvedlo 0 respondentů, což je 0,00%. Možnost jiné zvolilo 0 respondentů, což je 0,00%.

Graf č. 11: Počet žáků, kteří se dozvěděli o své budoucí škole z různých zdrojů

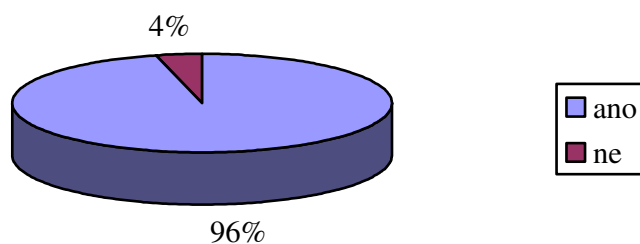

12. Je pro Tebe výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese?

	počet
ano	120
ne	5

Z celkového počtu 125 respondentů uvedlo 120 respondentů, což je 96,00%, že je pro ně výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě jejich profese. Odpověď ne zvolilo 5 respondentů, což jsou 4,00%. V této otázce se potvrzuje to, že výchovný poradce je nejdůležitějším zdrojem informací o budoucí profesi a jeho místo v celém systému rozhodování a získávání informací není zanedbatelné.

Graf č. 12: Počet žáků, pro které je výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese

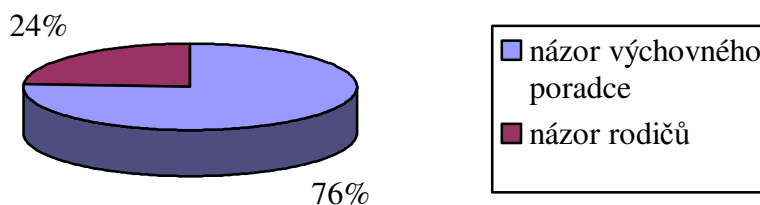

13. Jsou pro Tebe při výběru budoucí profese důležitější odborné názory výchovného poradce nebo Tvých rodičů?

	počet
názor výchovného poradce	95
názor rodičů	30

Z celkového počtu 125 respondentů odpovědělo 95 respondentů, což je 76,00%, že je pro ně důležitější názor výchovného poradce než rodičů. Odpověď, že názor rodičů je důležitější než názor výchovného poradce zvolilo 30 respondentů, což je 24,00%. Z těchto odpovědí vyplývá, že výchovný poradce je vnímán jako odborník poskytující důležité informace při výběru budoucí profese.

Graf č. 13: Počet žáků, pro které je důležitější odborný názor výchovného poradce než jeho rodičů

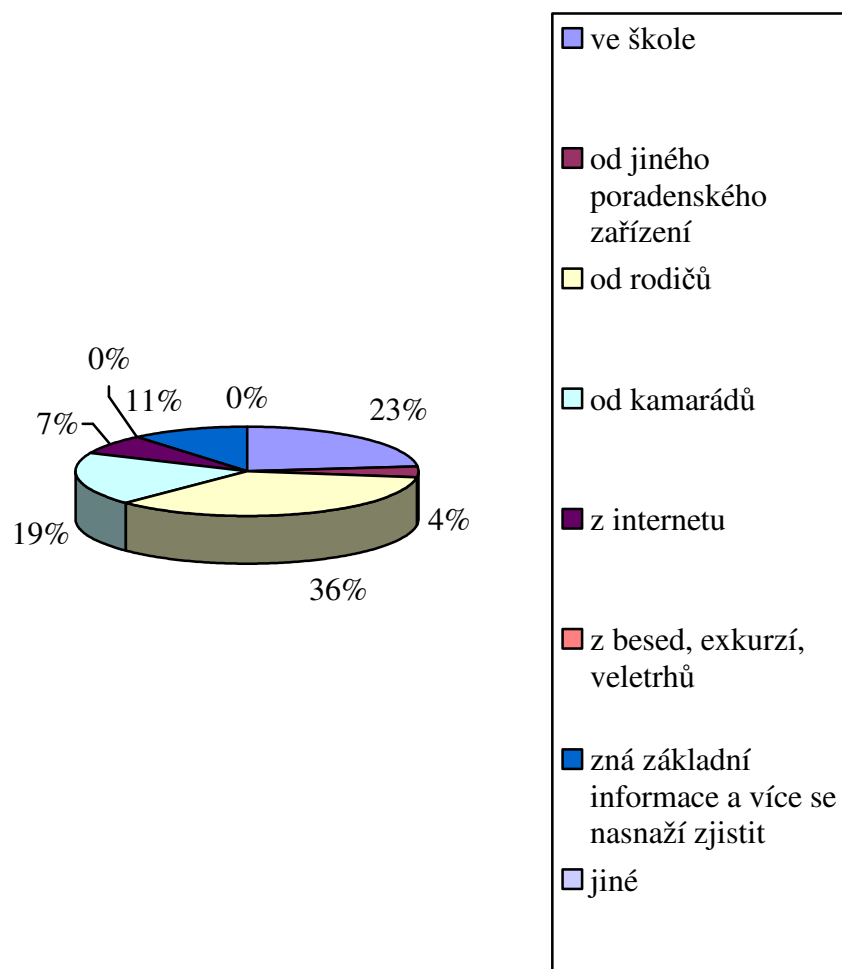

14. Kde jinde se dále snažíš získat podrobnější informace o škole, kterou by sis přál/a studovat?

	počet
ve škole	29
od jiného poradenského zařízení	5
od rodičů	44
od kamarádů	24
z internetu	9
z besed, exkurzí, veletrhů	0
zná základní informace a více se nesnaží zjistit	14
jiné	0

Z celkového počtu 125 respondentů zvolilo možnost, se snaží získat další podrobnější informace o své budoucí škole, 29 respondentů, což je 23,20%. Od jiného poradenského zařízení se snaží získat další informace 5 respondentů, což jsou 4,00%. Variantu od rodičů zvolilo 44 respondentů, což je 35,20%. Možnost od kamarádů označilo 24 respondentů, což je 19,20%. Odpověď z internetu označilo 9 respondentů, což je 7,20%. Z besed, exkurzí a veletrhů využilo 0 respondentů, což je 0,00%. Možnost zná základní informace a více se nesnaží zjistit, využilo 14 respondentů, což je 11,20%. Variantu jiné označilo 0 respondentů, což je 0,00%.

Graf č. 14: Počet žáků, kteří se snaží získat podrobnější informace o své budoucí škole z různých zdrojů

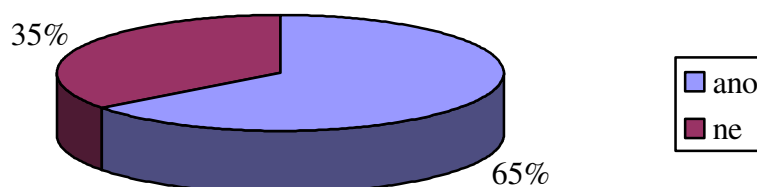
Dotazník pro rodiče

1. Jste oba zaměstnaní?

	počet
ano	68
ne	37

Z celkového počtu 105 respondentů odpovědělo, že oba rodiče jsou zaměstnaní v 68 rodinách, což je 64,76%. Jeden rodič je zaměstnán v 37 rodinách, což je 35,24%.

Graf č. 15: Počet rodičů, kteří jsou zaměstnaní oba

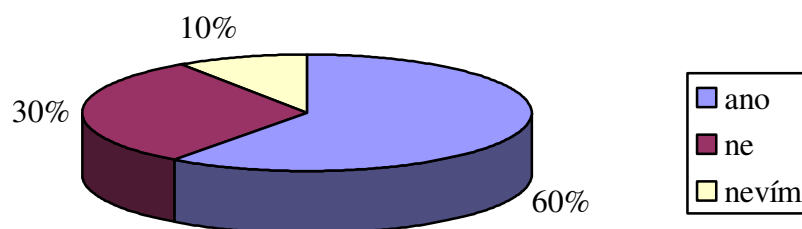

2. Je Vaše profese žádaná na trhu práce?

	počet
ano	63
ne	32
nevím	10

Z celkového počtu 105 respondentů si 63 respondentů, což je 60,00%, myslí, že je jejich profese žádaná na trhu práce. 32 respondentů, což je 30,47% odpovědělo, že jejich profese není žádaná na trhu práce a 10 respondentů, což je 9,53% odpovědělo, že neví, zda je jejich profese žádaná.

Graf č. 16: Počet rodičů uvádějící žádanost jejich profese na trhu práce

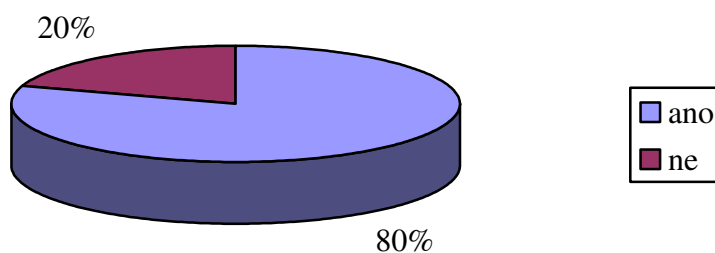

3. Je pro Vás důležité uplatnění Vašeho dítěte na trhu práce?

	počet
ano	90
ne	5

Z celkového počtu 105 respondentů je pro 100 z nich, což je 80,00% důležité uplatnění jejich dítěte na trhu práce. Pro 5 respondentů, což je 20,00% není uplatnění jejich dětí na trhu práce důležité. Pro mnohé rodiče je velmi důležité uplatnění jejich dětí na trhu práce. Zcela si uvědomují jaké výhody plynou ze zaměstnanosti.

Graf č. 17: Počet rodičů, pro které je důležité uplatnění jejich dítěte na trhu práce

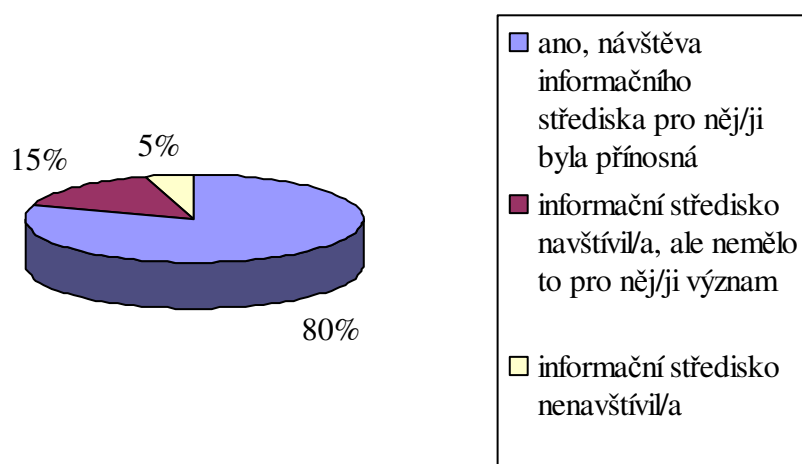

4. Ovlivnila volbu povolání Vašeho dítěte návštěva informačního a poradenského střediska při úřadu práce?

	počet
ano, návštěva informačního střediska pro něj/ji byla přínosná	84
informační středisko navštívil/a, ale nemělo to pro něj/ji význam	16
informační středisko nenavštívil/a	5

Z celkového počtu 105 respondentů odpovědělo 84 respondentů, což je 80,00%, že jejich děti navštívily informační středisko při úřadu práce a tato návštěva pro ně byla přínosná. Informační středisko navštívilo, ale nemělo to pro ně smysl 16 dětí respondentů, což je 15,24%. U 5 respondentů jejich děti, což je informační středisko při úřadu práce nenavštívilo, což je 4,76%. Stejně jako pro žáky, tak i pro rodiče jsou důležité informace, které získali jejich děti návštěvou IS, která jsou zřízena při jednotlivých úřadech práce, a která mají aktuální informace o dění na trhu práce.

Graf č. 18: Počet rodičů, kteří si myslí, že návštěva informačního a poradenského střediska ovlivnila jejich dítě při volbě budoucí profese

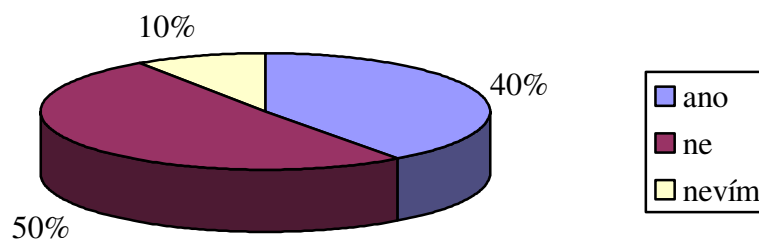

5. Má na volbu povolání vliv průzkum uplatnitelnosti profese na trhu práce?

	počet
ano	42
ne	53
nevím	10

Z celkového počtu 105 respondentů zvolilo odpověď ano, tedy že má na volbu profese vliv průzkum uplatnitelnosti na trhu práce, 42 respondentů, což je 40,00%. Odpověď ne zvolilo 53 respondentů, což je 50,48%. Odpověď nevím zvolilo 10 respondentů, což je 9,52%.

Graf č. 19: Počet rodičů, kteří si myslí, že na volbu povolání jejich dítěte má vliv průzkum uplatnitelnosti profese na trhu práce

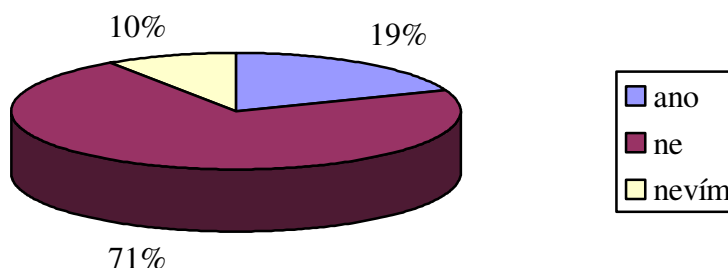

6. Je pro Vás důležitější poptávka na trhu práce než prestiž budoucí profese Vašeho dítěte?

	počet
ano	20
ne	75
nevím	10

Z celkového počtu 105 respondentů odpovědělo, že je pro ně důležitější poptávka na trhu práce než prestiž budoucí profese jejich dětí 20 respondentů, což je 19,05%. Odpověď ne zvolilo 75 respondentů, což je 71,43%. Odpověď nevím zvolilo 10 respondentů, což je 9,52%.

Graf č. 20: Počet rodičů, pro které je důležitější poptávka na trhu práce než prestiž budoucí profese jejich dítěte

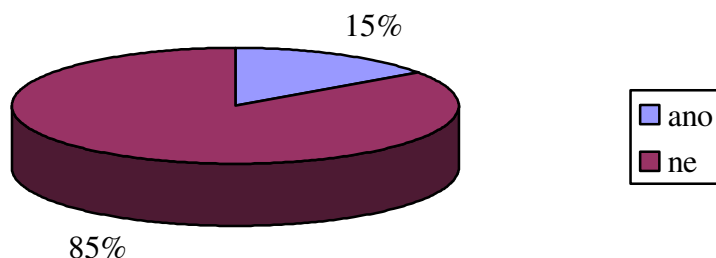

7. Směřujete volbu profese svého dítěte podle Vašich zkušeností z Vaší profese?

	počet
ano	16
ne	89

Z celkového počtu 105 respondentů směřuje volbu profese jejich dítěte podle svých zkušeností z vlastní profese 16 respondentů, což je 15,24%. Odpověď ne zvolilo 89 respondentů, což je 84,76%. Velká část rodičů nesměřuje volbu budoucí profese jejich dětí podle své profese. Může to být v důsledku jejich vlastních neuspokojivých zkušeností s jejich profesí.

Graf č. 21: Počet rodičů, kteří směřují volbu profese svého dítěte podle jejich zkušeností z vlastní profese

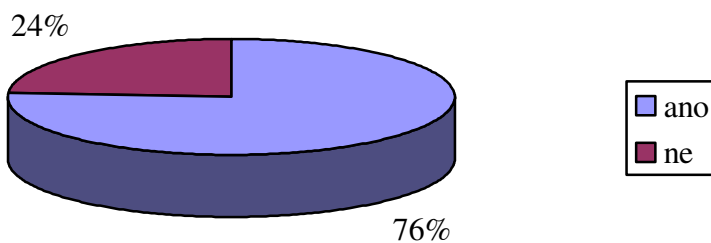

8. Probíráte se svým dítětem volbu budoucí profese?

	počet
ano	80
ne	25

Z celkového počtu 105 respondentů uvedlo, že se svým dítětem probírají volbu budoucí profese, 80 respondentů, což je 76,19%. Odpověď ne zvolilo 25 respondentů, což je 23,81%. Pro rodiče je zcela zásadní volba budoucí profese jejich dětí a z tohoto důvodu tuto otázku sami s dětmi probírají.

Graf č. 22: Počet rodičů, kteří se svým dítětem probírají volbu budoucí profese

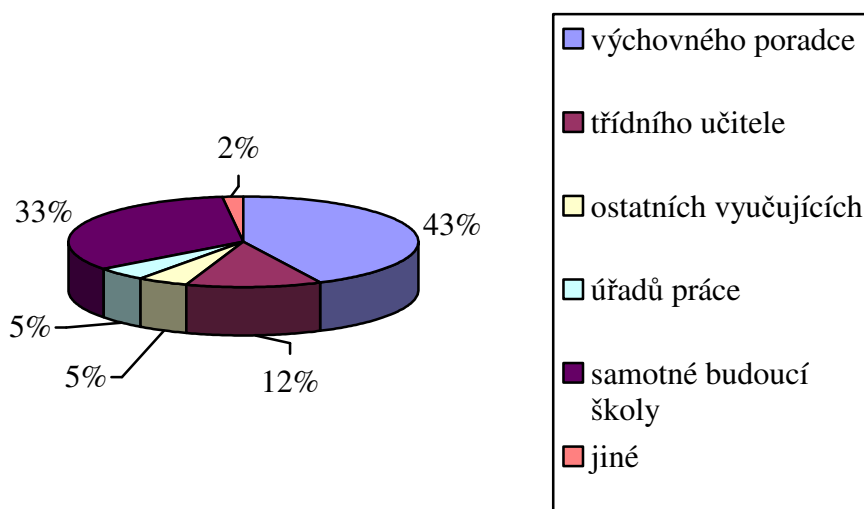
9. Při výběru budoucí profese využíváte informace od

	počet
výchovného poradce	45
třídního učitele	13
ostatních vyučujících	5
úřadů práce	5
samotné budoucí školy	35
jiné	2

Z celkového počtu 105 respondentů odpovědělo, že při výběru budoucí profese využívá informace od výchovného poradce 45 respondentů, což je 42,86%. Informace od třídního učitele využívá 13 respondentů, což je 12,38%. Informace od ostatních učitelů využívá 5 respondentů, což je 4,76%.

Z úřadu práce čerpá informace 5 respondentů to je 4,76%. Informace od samotné budoucí školy využívá 35 respondentů, což je 33,34%. Jiné možnosti využilo 2 respondentů, 1,90%. Rodiče se spoléhají především na informace od výchovného poradce, ale také využívají jako zdroj budoucí školu. Na základě těchto získaných informací mohou svým dětem objektivněji pomoci při volbě budoucí profese.

Graf č. 23: Počet rodičů, kteří při výběru budoucí profese svých dětí využívají různé zdroje

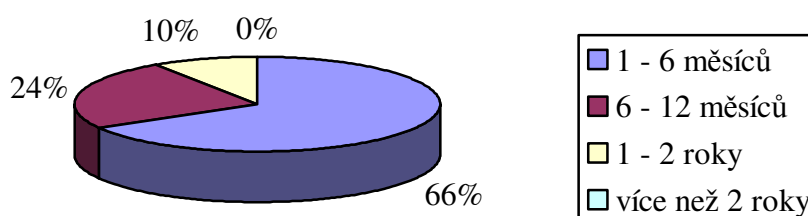

10. Jak dlouho Vaše dítě přemýšlí nad volbou školy a oboru, kterému by se chtěl/a věnovat?

	počet
1 – 6 měsíců	70
6 – 12 měsíců	25
1 – 2 roky	10
více než 2 roky	0

Z celkového počtu 105 respondentů zvolilo možnost, že jeho dítě přemýšlí nad volbou školy a oboru, kterému by se chtělo věnovat 1 až 6 měsíců 70 respondentů, což je 66,66%. Možnost 6 – 12 měsíců zvolilo 25 respondentů, což je 23,81%. Variantu 1 – 2 roky uvedlo 10 respondentů, což je 9,53%. Variantu více než 2 roky označilo 0 respondentů, což jsou 0,00%.

Graf č. 24: Počet rodičů, jejichž děti se v různých časových obdobích rozhodují nad volbou budoucí školy a oboru

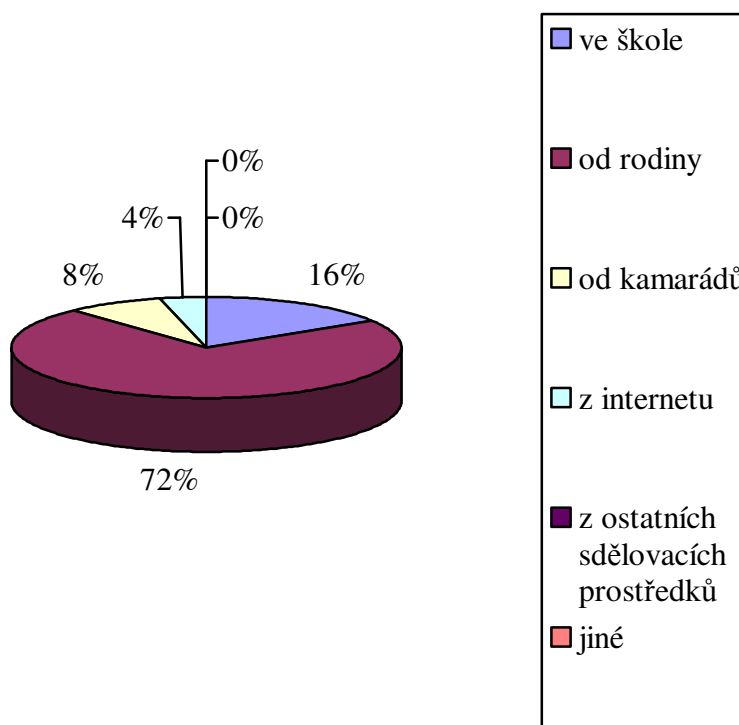

11. Kde se Vaše dítě dozvědělo o škole, na kterou by se chtělo přihlásit?

	počet
ve škole	35
od rodiny	40
od kamarádů	15
z internetu	10
ostatních sdělovacích prostředků	5
jiné	0

Z celkového počtu 105 respondentů odpovědělo 35, což je 33,34%, že se o škole, na kterou se chce jejich dítě přihlásit, dozvěděli ve škole. Variantu, že se o škole dozvěděli od rodiny, zvolilo 40 respondentů, což je 38,09%. Možnost, že se dozvěděli o škole od kamarádů, zvolilo 15 respondentů, což je 14,29%. Informace z internetu získalo 10 respondentů, což je 9,52%. Informace z ostatních médií uvedlo 5 respondentů což je 4,76%. Jiné zdroje uvedlo 0 respondentů, což je 0,00%.

Graf č. 25: Počet rodičů, jejichž děti se dozvěděli o budoucí škole z různých zdrojů

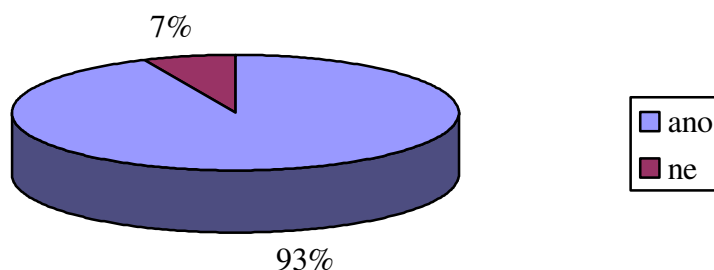

12. Je pro Vás výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese Vašeho dítěte?

	počet
ano	98
ne	7

Z celkového počtu 105 respondentů uvedlo 98 respondentů, což je 93,33%, že je pro ně výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese jejich dítěte. Odpověď ne zvolilo 7 respondentů, což jsou 6,64. I přes všechny různé zdroje informací, jsou stále nejčastěji využívány informace od výchovného poradce. Mám za to, že rodiče k němu mají velkou důvěru a to proto, že často jejich děti zná dlouhodobě a dokáže je při volbě jejich profese nasměrovat a poradit jim.

Graf č. 26: Počet rodičů, pro které je výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese jejich dítěte

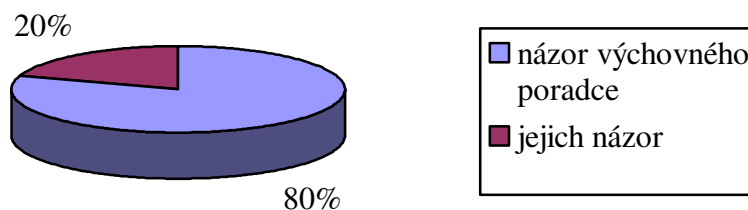

13. Dáváte při výběru budoucí profese Vašeho dítěte přednost odborným názorům výchovného poradce nebo svým?

	počet
názor výchovného poradce	100
svůj názor	5

Z celkového počtu 105 respondentů odpovědělo 100 respondentů, což je 80,00%, že je pro ně důležitější při výběru budoucí profese názor výchovného poradce než jejich. Odpověď, že jejich názor je důležitější než názor výchovného poradce zvolilo 5 respondentů, což je 20,00%. Rodiče si uvědomují, že výchovný poradce má více zkušeností při výběru budoucích profesí než oni sami a proto využívají jeho odborných názorů.

Graf č. 27: Počet rodičů, pro které je při výběru budoucí profese jejich dítěte důležitější odborný názor výchovného poradce než jejich

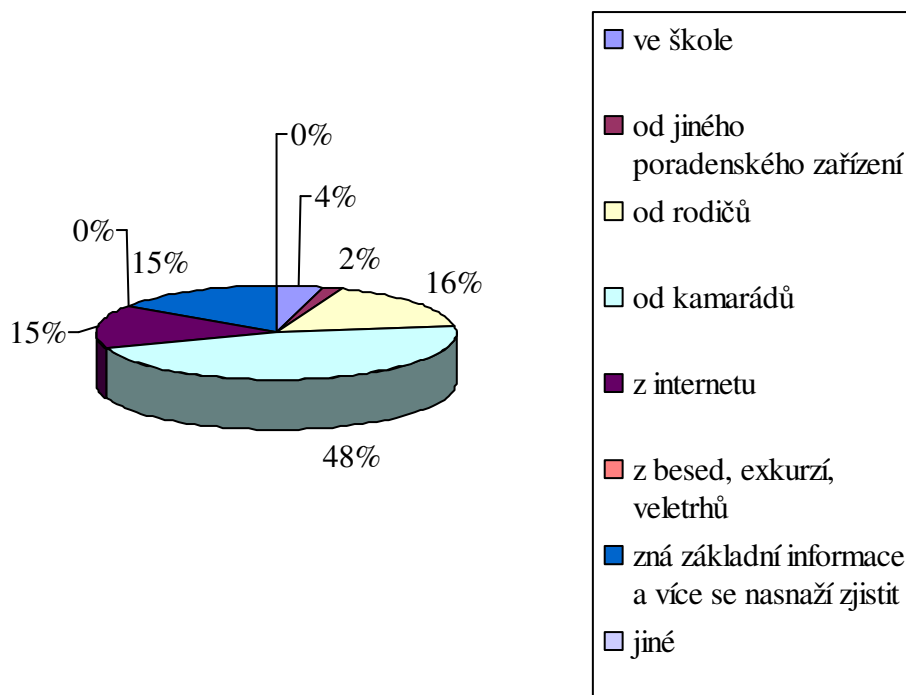

14. Kde jinde se Vaše dítě dále snaží získat podrobnější informace o škole, kterou by si přálo studovat?

	počet
ve škole	4
od jiného poradenského zařízení	2
od rodičů	16
od kamarádů	46
z internetu	15
z besed, exkurzí, veletrhů	0
zná základní informace a více se nesnaží zjistit	22
jiné	0

Z celkového počtu 105 respondentů zvolilo možnost, se snaží získat další podrobnější informace o budoucí škole, 4 respondenti, což je 3,81%. Od rodiny se snaží získat další informace 2 respondenti, což je 1,90%. Variantu od kamarádů zvolilo 16 respondentů, což je 15,24%. Možnost z internetu označilo 46 respondentů, což je 43,81%. Z besed, exkurzí a veletrhů využilo 15 respondentů, což je 14,29%. Možnost zná základní informace a více se nesnaží zjistit, využilo 22 respondentů, což je 20,95%. Možnost jiné zvolilo 0 respondentů, což je 0,00%.

Graf č. 28: Počet rodičů, jejichž děti se snaží získat podrobnější informace o své budoucí škole z různých zdrojů

2.6 Hodnocení hypotéz

H1: Předpokládám, že výběr budoucího povolání je málo ovlivňován trhem práce.

K ověření této hypotézy jsem využila u obou dotazníků otázky 1 až 7. U první otázky, zda jsou zaměstnání oba rodiče skupina žáků, uvedla jako nejčastější odpověď ano, v 66,00%. Skupina rodičů také zvolila odpověď ano nejčastěji, a to v 65,00%. Další otázka, která se vztahovala k tomu, zda je budoucí profese žádána na trhu práce, ukázala při vyhodnocení jako nejčastější odpověď u skupiny žáků, nevím, a to u 67,00% respondentů. U skupiny rodičů byla odpověď ano v 60,00%. Otázka, zda je pro žáky a rodiče důležité budoucí uplatnění na trhu práce, se ukázala jako nejčastější u skupiny žáků odpověď ano, a to v 73,60%. U skupiny rodičů, to byla také nejčastěji odpověď ano, v 85,71%. Následující otázka, zda výběr budoucího povolání je ovlivněn návštěvou informačního poradenského střediska při úřadu práce, byla zhodnocena skupinou žáků kladně, a to v 71,20%. Skupina rodičů tuto otázku vyhodnotila také kladně, v 80,00%. Pátá otázka, zda má na volbu budoucí profese vliv průzkumu uplatnitelnosti na trhu práce nejčastěji žáci odpověděli ne, a to v 48,00%. Skupina rodičů odpověděla také nejčastěji záporně, v 50,48%. Další otázka, zda je důležitější poptávka na trhu práce než prestiž budoucího povolání, ukázala, že skupina žáků, jako nejčastější odpověď zvolila ne, a to v 56,00%. Také skupina rodičů zvolila nejčastěji odpověď ne, v 71,43%. Poslední otázka k této hypotéze, zda volba budoucí profese je usměrňována zkušeností rodičů z jejich profese, byla nejčastěji hodnocena záporně u obou skupin respondentů. Žáci uvedli ne v 88,00%. Rodiče v 84,76%.

Hypotéza se potvrdila u obou skupin respondentů.

H2: Předpokládám, že nejvíce informací o budoucím povolání získávají žáci od výchovných poradců a role rodičů je doplňující.

K ověření této hypotézy jsem využila u obou dotazníků otázky 8 až 14. U první otázky, zda rodiče probírají se svými dětmi volbu jejich budoucí profese, skupina žáků uvedla, jako nejčastější odpověď ano, v 95,60%. Skupina rodičů také zvolila odpověď ano nejčastěji, a to v 76,19%. Další otázka, která se vztahovala k tomu, odkud jsou využívány informace při výběru budoucí profese, ukázala při vyhodnocení jako nejčastější odpověď u skupiny žáků, od výchovného poradce, a to u 88,00%

respondentů. U skupiny rodičů byla odpověď totožná a to ve 42,86%. Otázka, jak dlouhý čas je věnován volbě školy a oboru, kterému by se žáci chtěli věnovat, ukázala se jako nejčtenější u skupiny žáků odpověď 6 až 12 měsíců, a to v 72,00%. U skupiny rodičů, to byla také nejčastěji odpověď 1 až 6 měsíců, v 66,66%. Následující otázka, kde se žáci dozvěděli o škole, na kterou se chtějí přihlásit, byla nejčastěji uvedena skupinou žáků odpověď ve škole, a to v 54,40%. Skupina rodičů na tuto otázku nejčastěji zvolila odpověď od rodiny, v 38,09%. Dvanáctá otázka, zda je výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese nejčastěji žáci odpověděli ano, a to v 96,00%. Skupina rodičů odpověděla také nejčastěji kladně, v 93,33%. Další otázka, zda je upřednostňován odborný názor nebo názor rodičů, ukázala, že skupina žáků, jako nejčastější odpověď zvolila odborný názor, a to v 76,00%. Také skupina rodičů zvolila nejčastěji odpověď odborný názor, v 80,00%. Poslední otázka k této hypotéze, kde jinde se snaží získat podrobnější informace o škole, byla nejčastěji skupinou žáků zvolena odpověď od rodičů, a to v 35,20%. Rodiče zvolili odpověď od kamarádů, v 43,81%. Rodiče v 84,76%.

Hypotéza se potvrdila u obou skupin respondentů.

ZÁVĚR

Téma své diplomové práce jsem si vybrala z toho důvodu, že v současné době je velmi aktuální otázka uplatnitelnosti absolventů středních škol a odborných učilišť na trhu práce. Nezaměstnanost sice nevzrůstá, ale ubývá volných pracovních míst. Tato problematika začíná již na základních školách především vhodnou volbou budoucí profese, která je pro mnohé žáky a jejich rodiče velkým problémem. Na budoucí žáky středních škol a jejich rodiče je tak stále vyvíjen větší tlak a jejich uplatnění na trhu práce je komplikované.

Mezi základní činitele, kteří se podílejí na profesním rozvoji dětí a mládeže patří rodina a škola. Škola jako instituce má dětem a mládeži zprostředkovávat v systematickém vyučování vědomosti a dovednosti, které jim mají umožňovat samostatné životní činnosti v rámci státního a společenského uspořádání. Jejím hlavním úkolem ve společnosti je to, že přispívá k celkovému rozvoji jedince, je ochranným zařízením, formuje lidské postoje, je nástrojem sociální politiky a také je součástí životního prostředí.

Nejdůležitějším činitelem je ovšem rodina, která je především socializačním prostředím jedince, prostředím jeho intimity a také sociální podpory. Osobnost dítěte se od narození utváří v rodině. Je základním a nepostradatelným modelem společnosti, s nímž se dítě seznamuje. Rodina je také primárním činitelem ekonomické, kulturní, sociální struktury a demografického vývoje. Je to instituce zajišťující společenské procesy, zprostředkovává základní funkce mezi jedincem a společností. Obrazem poměrů v celé společnosti je kulturní a životní úroveň rodiny, možnosti profesního a osobního růstu členů rodiny, jejich problémy, případná nefunkčnost. Rodina jako základní jednotka společnosti a schválená forma soužití lidí, je podrobována silné sociální kontrole. Plní několik funkcí. Biologicko- reprodukční, sociálně-reprodukční, kulturně-reprodukční a výchovně-vzdělávací funkci.

Dalšími činiteli jsou třídní učitelé, školní metodik prevence, výchovný poradce. Třídní učitelé na základě hlubšího poznání svých žáků mohou svoji řídicí práci a spolupráci s ostatními učiteli pozitivně podporovat individuální rozvoj každého žáka. Při tom spolupracují také s rodiči a dalšími institucemi. Výchovný poradce je vyškolený odborník, který se na základních i středních školách zaměřuje na řešení pedagogicko-psychologických problémů žáků, na řešení problémů ve vztazích mezi žáky, jejich

rodiči a školou. Poskytuje poradenství volby dalšího vzdělávání či povolání, poskytuje informace o nabídce středních škol a středních odborných učilišť, informace o perspektivním uplatnění absolventů těchto škol, služby v oblasti řešení přihlášek na tato zařízení, spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami, speciálně pedagogickými centry a středisky výchovné péče. Každá škola spolupracuje s IPS, což je Informační a poradenské středisko. Toto IPS je součástí každého úřadu práce, při němž je zřízen útvar poradenství. Informační a poradenské středisko je zaměřeno speciálně na volbu povolání a to především pro mládež. Jeho cílem je umožnit klientům, zejména dětem základních a středních škol, využívat samostatně maximum informací, které potřebují pro svá rozhodování týkající se volby povolání. Školní metodik prevence především plní úkoly spjaté s aktuální strategií prevence sociálně patologických jevů. Vytváří Minimální preventivní program.

Na profesním rozvoji dětí a mládeže se také podílí ústavní a ochranná výchova a preventivní péče ve školských zařízeních. Smyslem školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy je zajistit nezletilé osobě náhradní výchovnou péči a to v zájmu jejího zdravého vývoje, řádného vzdělání a výchovy.

Cílem mé práce bylo pomocí dotazníku získat informace o tom, jak je ovlivňován profesní rozvoj výchovou a vzděláváním. Chtěla jsem přispět k uvědomění si základních skutečností týkajících se školy, rodiny, vzdělávání a výchovy.

Průzkum jsem provedla na třech základních školách v Českém Těšíně, na ZŠ Slezská, ZŠ Ostravská a ZŠ Pod Zvonek. Průzkumu se zúčastnili dvě skupiny respondentů, žáci a rodiče. Skupina žáků byla tvořena 125 respondenty, skupina rodičů byla menší a to z důvodu menší návratnosti dotazníků zpět. Tato skupina byla tvořena 105 respondenty.

V rámci dotazníkového šetření jsem ověřovala dvě hypotézy. První hypotéza, u které jsem předpokládala, že výběr budoucího povolání je málo ovlivňován trhem práce, byla potvrzena u obou skupin respondentů. Druhá hypotéza, u které jsem předpokládala, že nejvíce informací o budoucím povolání získávají žáci od výchovných poradců a role rodičů je doplňující se potvrdila u obou skupin respondentů. Z těchto výsledků se jeví, že je potřeba dodržovat výchovný proces ve vztahu k volbě povolání.

Bylo by určitě zajímavé tento dotazník po určité době, nejlépe po ukončení přípravy na budoucí profesi a získání pracovních míst, znovu poskytnout žákům i rodičům

a ověřit si tak, zda jejich volba povolání byla tou nejlepší či nikoli. Popřípadě co hodnotí kladně a záporně. Toto, ale nebude možno provést z praktických důvodů.

SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ

1. BARTOŠEK, M. *Pedagogicko-psychologické poradenství*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 1998. ISBN 80-86568-04-0.
2. ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vydání. Praha: UK – Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.
3. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
4. HADJ MOUSSOVÁ, Z. *Úvod do speciálního poradenství*. Liberec: Technická univerzita, 2002. ISBN 80-7083-659-8.
5. HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. 1. vydání. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0135-9.
6. HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7.
7. HLAĐO, P. *Svět práce a volba povolání*. 1. vydání. Brno: PdF MU, 2008.
8. HOLUB, M., NOVÁ, H. *Zákon o rodině č. 91/1998 Sb.* Praha: Linde Praha a. s., 1998. ISBN 80-7201-093-X.
9. HORÁK, J., JOSÍFKOVÁ, J. et al. *Výchovné problémy současné školy*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita. 2001. ISBN 80-7083-537-0.
10. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J. KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.
11. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
12. KLÍMOVÁ, M., et al. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. 1. vydání. Praha : SPN, 1987.
13. KRÁLÍKOVÁ, M., SINGEROVÁ-NEČESANÁ, J. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. 1. vydání. Praha: SPN, 1985.
14. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk – prostředí – výchova*. 1. vydání. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
15. LANGMEIER, J. KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. vydání. Praha: Grada Publishing, s. r. o., 1998. ISBN 80-7169-195-X.
16. LANGOVÁ, M., VACÍNOVÁ, M. *Jak se to chováš?!* 1. vydání. Praha: Empatie. 1994. ISBN 80-901618-5-5.

17. LAZAROVÁ, B. *Netradiční role učitele*. 1. vydání. Brno: Paido, 2005. ISBN-80-7315-115-4.
18. MALACH, J. *Teorie a metodika výchovy*. 1. vydání. Ostrava: OU PdF, 2004. ISBN 978-80-86723-29-7.
19. MARTIN, M., WALTMANOVÁ-GREENWOODOVÁ, C. *Jak řešit problémy dětí se školou*. 1. vydání. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-125-8.
20. MATĚJŮ, P., VEČERNÍK, J. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989 – 1998*. 1. vydání. Praha: Academia. 1998. ISBN 80-200-0703-2.
21. MATĚJČEK, Z. *Po dobrém, nebo po zlém?* 2. vydání. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-00-3.
22. MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a. s., 2002. ISBN-80-247-0332-7.
23. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
24. MICHALÍK, J. *Školský poradenský systém v České republice: expertní stanovisko*. Olomouc, 2008. Oborová práce. Univerzita Palackého Olomouc.
25. MOJŽÍŠEK, L. *Pedagogická diagnostika : Teoretické principy a metody*. 1. vydání. Brno : UJEP, 1987
26. MOŽNÝ, I. *Proč tak snadno...* 2. vydání. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-80-X.
27. MRHAČ, J. *Teorie a praxe školského managementu – řízení výchovy a vzdělávání*. 1. vydání. Ostrava: Centrum celoživotního vzdělávání PdF, 2005. ISBN 80-7368-064-5.
28. MRHAČ, J., KNEJZLÍKOVÁ, O. editovaný Sborník z 8. konference s mezinárodní účastí při příležitosti 15. výročí založení CDV PdF OU v Ostravě. 1. vydání. Ostrava: CDV PdF OU, 2008. ISBN 978-80-7368-491-4.
29. MŠMT. *Bílá kniha – Národní program rozvoje v ČR*. 1. vydání. Praha: MŠMT, 2001.
30. PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. 1. vydání. Ostrava: Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8.
31. PELTOVÁ, N. *Dítě v dobrých rukou*. 1. vydání. Praha: Advent-Orion s. r. o., 2000. ISBN-80-7172-420-3.

32. RABUŠICOVÁ, M., ŠEĎOVÁ, K. *Škola a /versus/ rodina*. 1. vydání. Brno: MUNI, 2004. ISBN 80-210-3598-6.
33. RABUŠICOVÁ, M. *K sociologii výchovy, vzdělání a školy*. 1. vydání. Brno: MUNI, 1991. ISBN 80-210-0328-6.
34. ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
35. SATIR, V. *Kniha o rodině*. 1. vydání. Praha: Práh, 1994. ISBN 80-901325-0-2.
36. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
37. STRÁDAL, J., NOUZOVÁ, Z. *Příprava žáků na profesní orientaci: metodická příručka pro učitele základních škol*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-20-6.
38. TUČEK, M. et al. *Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 1998. ISBN 80-85950-45-6.
39. VALIŠOVÁ, A. *Asertivita v rodině a ve škole*. 2. vydání. Jinočany: H + H, 1994. ISBN 80-85787-29-6.
40. VALENTA, J. *Školské zákony*. 3. vydání. Olomouc: Anag, 2007. ISBN 978-80-7263-387-6.
41. WEST, K. *Novákovi potřebují pomoc*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-879-1.
42. www.zakony.kurzy.cz [online]. 2000-2011 [cit. 2011-08-23]. Dostupné z WWW: <zakony.kurzy.cz>.
43. Česká republika. Sbíрка předpisů ČR: Vyhláška č.72/2005. In Sbíрка předpisů ČR. 2005.

SEZNAM POUŽITÉ ZAHRANIČNÍ LITERATURY A PRAMENŮ

1. ELLIOTTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. 1. vydání. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-034-0.
2. GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
3. KOŠČO, J. *Psychologické poradenstvo v školskom a profesionálnom vývine : Teoretické a spoločenské predpoklady*. 1. vydání. Bratislava : SPN, 1971.
4. KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. ISBN-80-7178-945-3.
5. KYRIACOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. ISBN-80-7178-945-3.
6. MURPHY, R. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vydání. Praha: SLON, 2004. ISBN-80-86429-25-3.
7. RYANOVÁ, E. *O rodičích*. Praha: Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-171-9.
8. SEVERE, S. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-368-4.

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Počet žáků, kteří mají zaměstnány oba rodiče
- Graf č. 2: Počet žáků uvádějící žádankost jejich budoucí profese na trhu práce
- Graf č. 3: Počet žáků, vyjadřující zda je jejich budoucí uplatnění na trhu práce důležité
- Graf č. 4: Počet žáků ovlivněných návštěvou informačního a poradenského střediska při úřadu práce
- Graf č. 5: Počet žáků, kteří byli ovlivněni při volbě profese průzkumem uplatnitelnosti na trhu práce
- Graf č. 6: Počet žáků, pro které je důležitéjší poptávka na trhu práce než prestiž jejich budoucí profese
- Graf č. 7: Počet žáků, kteří si vybírají svou budoucí profesi podle profese svých rodičů
- Graf č. 8: Počet žáků, se kterými výběr budoucí profese probírají rodiče
- Graf č. 9: Počet žáků, kteří využívají při výběru budoucí profese různé zdroje
- Graf č. 10: Počet žáků, kteří se v různých časových obdobích rozhodují nad volbou budoucí školy a oboru
- Graf č. 11: Počet žáků, kteří se dozvěděli o své budoucí škole z různých zdrojů
- Graf č. 12: Počet žáků, pro které je výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese
- Graf č. 13: Počet žáků, pro které je důležitéjší odborný názor výchovného poradce než jeho rodičů
- Graf č. 14: Počet žáků, kteří se snaží získat podrobnější informace o své budoucí škole z různých zdrojů
- Graf č. 15: Počet rodičů, kteří jsou zaměstnáni oba
- Graf č. 16: Počet rodičů uvádějící žádankost jejich profese na trhu práce
- Graf č. 17: Počet rodičů, pro které je důležité uplatnění jejich dítěte na trhu práce
- Graf č. 18: Počet rodičů, kteří si myslí, že návštěva informačního a poradenského střediska ovlivnila jejich dítě při volbě budoucí profese
- Graf č. 19: Počet rodičů, kteří si myslí, že na volbu povolání jejich dítěte má vliv průzkum uplatnitelnosti profese na trhu práce
- Graf č. 20: Počet rodičů, pro které je důležitéjší poptávka na trhu práce než prestiž budoucí profese jejich dítěte

Graf č. 21: Počet rodičů, kteří směřují volbu profese svého dítěte podle jejich zkušeností z vlastní profese

Graf č. 22: Počet rodičů, kteří se svým dítětem probírají volbu budoucí profese

Graf č. 23: Počet rodičů, kteří při výběru budoucí profese svých dětí využívají různé zdroje

Graf č. 24: Počet rodičů, jejichž děti se v různých časových obdobích rozhodují nad volbou budoucí školy a oboru

Graf č. 25: Počet rodičů, jejichž děti se dozvěděli o budoucí škole z různých zdrojů

Graf č. 26: Počet rodičů, pro které je výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese jejich dítěte

Graf č. 27: Počet rodičů, pro které je při výběru budoucí profese jejich dítěte důležitější odborný názor výchovného poradce než jejich

Graf č. 28: Počet rodičů, jejichž děti se snaží získat podrobnější informace o své budoucí škole z různých zdrojů

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – DOTAZNÍK PRO RODIČE.....	I
PŘÍLOHA B – DOTAZNÍK PRO ŽÁKY	III

10. Jak dlouho Vaše dítě přemýšlí nad volbou školy a oboru, kterému by se chtěl/a věnovat?
- 1- 6 měsíců 6-12 měsíců 1 -2 roky
více než 2 roky
11. Kde se Vaše dítě dozvědělo o škole, na kterou by se chtělo přihlásit?
- ve škole
od rodiny
od kamarádů
z internetu
z ostatních sdělovacích prostředků (noviny, televize, rádio)
jiné (uved'te prosím):.....
12. Je pro Vás výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese Vašeho dítěte?
- ano ne
13. Dáváte při výběru budoucí profese Vašeho dítěte přednost odborným názorům výchovného poradce nebo svým?
- názor výchovného poradce svůj názor
14. Kde jinde se Vaše dítě dále snaží získat podrobnější informace o škole, kterou by si přálo studovat?
- ve škole
od jiného poradenského zařízení
od rodičů
od kamarádů
z internetu
z besed, exkurzí, veletrhů
zná základní informace a více se nesnaží zjistit
jiné (uved'te prosím):.....

10. Jak dlouho přemýšlíš nad volbou školy a oboru, kterému by ses chtěl/a věnovat?
1- 6 měsíců 6-12 měsíců 1 -2 roky více než 2 roky
11. Kde ses dozvěděl/a o škole, na kterou se chceš přihlásit?
ve škole
od rodiny
od kamarádů
z internetu
z ostatních sdělovacích prostředků (noviny, televize, rádio)
jiné (uveď prosím):.....
12. Je pro Tebe výchovný poradce hlavním zdrojem informací při volbě profese?
ano ne
13. Jsou pro Tebe při výběru budoucí profese důležitější odborné názory výchovného poradce nebo Tvých rodičů?
názor výchovného poradce názor rodičů
14. Kde jinde se dále snažíš získat podrobnější informace o škole, kterou by sis přál/a studovat?
ve škole
od jiného poradenského zařízení
od rodičů
od kamarádů
z internetu
z besed, exkurzí, veletrhů
zná základní informace a více se nesnaží zjistit
jiné (uveď prosím):.....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Martina Kramarčíková

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Vliv výchovy a vzdělávání na profesní rozvoj

Rok: 2012

Počet stran bez příloh: 80

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů české literatury a pramenů: 42

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 8

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Josef Mrhač, CSc.